

HELSINKİ ZİRVESİ SONRASI TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE YENİ OLUŞUMLAR

Dr. Aydın FİNDİKÇİ

Giriş

Türkiye’de, Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilere yönelik olası gelişmeler beklendiğinde veya gerçekleştiğinde, başta Türk basınının bir kısmı olmak üzere, Türk siyasi parti ve hükümet çevreleri tarafından, kamuoyunda konu dışı büyük bir tartışma ortamı oluşturuluyor. “Gümrük Birliği sayesinde Türk ekonomisi dünyaya açılıyor” veya “Helsinki kararları ile Avrupalılaştığımız resmen kabul edildi” gibi konu dışı varsayımlar, Türkiye-AB ilişkilerinin özellikle de Türkiye lehine gelişmesine olumlu katkı sunmuyor. AB’ne üye olunacak diye kendi hukukunu uygulayamayan bir ülkenin, AB’de üyeliği hak ettiği şüphelidir. Türkiye- AB ilişkileride dikkate alınması gereken bir başka önemli hususta; Türkiye dışında olaya taraf olanların kamuoyları ve siyasi yetkililerinin tavırlarının yakından ve derinlenmesine bilinmesi zorunluluğudur. Bu olgu dikkate alınmadıkça, Türkiye lehine olası kazanımları elde etmede de gereksiz zorluklarla karşılaşılmasının önü kesilmeyecek ve Türkiye’den taviz üzerine tavizler alınacaktır.

Türkiye-AB ilişkilerine yönelik Türkiye’deki duygusal ve sağlıklı verilerden uzak yapılan bu “tartışmalara” bir de yabancı ülke yetkilileri ve basınının değerlendirmeleri eklenince, ortaya çok daha farklı ve bir o kadar da bir birinden kopuk ve değişik bir tablo çıkıyor. Bu kısa çalışma, bu tablonun biraz daha netleşmesine yöneliktir. Bunu yaparken de, Türk kamuoyunda etkinliği olan Türk siyasi parti ve Türk ba-

sınının olaya yaklaşımı yakından irdelenerek, Helsinki sonrası Türkiye-AB İlişkileri bir başka perspektiften değerlendirilecektir.

Bugün Helsinki zirvesi arifesinde yapılan “değerlendirmeler” geçmişte yürütülen Gümrük Birliği (GB) tartışmalarına paralellik göstermesi bakımından, o dönem muhalefette olan partilerin GB’ne karşı ileri sürdükleri gerekçe ve çekingelere de değinilecek ve bugün iktidar olan yine aynı şahıs ve partilerin Helsinki ve sonrası sergiledikleri gariplikler bu çalışmaya dahil edilecektir.

1. Türk Siyasi Partilerinin Gümrük Birliği Ve Helsinki Zirvesi Örneğinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Yaklaşımı

Türkiye-AB ilişkilerini istikrarlı yürütebilmenin önemli kıstaslarından biri de, bu konuda süreklilik arzeden bir devlet politikasının oluşturulma zorunluluğudur. Bu politikanın ana hatları Türkiye tarafından tesbit edilmiş olmasına rağmen, gereğinin uzunca bir zamandır hâlâ yerine getirilmemiş olması, büyük oranda Türk siyasi partilerinin tutarsızlığından kaynaklanmaktadır. Genelde, Türkiye- AB ilişkilerindeki istikrarsızlık, özünde Türk siyasi partilerinin istikrarsızlığıdır.

Türk siyasi partilerinin Türkiye-AB ilişkilerinde sergiledikleri bazı doğru yaklaşımların yanı sıra, genelde bilgi eksikliği ve iç siyasi rant beklentileri gibi nedenlerden dolayı, Türkiye’nin “Avrupa ile bütünleşme” hedefine yaklaşma ve bu amaca ulaşmada üzerine düşen görevi kesinlikle yerine getirmemişlerdir. Siyasal din tacirlerinin legal platformlarda ve kısıtlı da olsa Türk demokrasisinin nimetlerinden faydalanarak partileşip iktidar olmaları bile, son 37 yıldır Türkiye’nin Avrupa ile ne denli “uyumlu” bir ilişki içinde olduğunu rahatlıkla netleştirmeye yetiyor.

Örneğin, bir GB olgusu, Türkiye- AB Ortaklık ilişkisinin doğal bir sonucu olarak ekonomik bir oluşum olmasına rağmen, dönemin iktidar ve muhalif partileri hep bir ağızdan (aynen bugün Helsinki zirvesi ve sonrası olduğu gibi), gerçekleri ters yüz etmişlerdi. Verilen demeçler ve yapılan açıklamalar GB’den başka her türlü konuya uygundu. Tür-

kiye-AB ilişkilerini olumsuz etkileyen bu tür demeçler Helsinki sonrası da verilmeye devam ediyor. Türkiye, özellikle de istikrarsız siyasilerin sayesinde, AB ilişkilerinde sağlıklı bir mesafe katedemiyor.

Türkiye'deki 24.12.1995 tarihli Milletvekiliği genel seçimlerine denk düşen AB ile GB müzarekeleri yine alabildiğine siyasallaştırılarak seçimlerde malzeme yapılmıştı. Şimdi de Kürt katili eroinci Apo'nun idam edilip edilmemesi veya Fazilet ile HADEP adlı partilerin kapatılıp kapatılmaması gibi yersiz tartışmalara girilerek, siyasi rant hesapları yapılıyor. Bir katilin idamının infazı veya idamının ömür boyu ağır hapse çevrilmesi ile Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğinin önü açılacak veya kapanacak tartışması sığdır ve Türkiye'ye hiç bir şey kazandırmaz. Aynı tesbit Fazilet ile HADEP içinde geçerlidir. Bu her iki parti kendilerini Türkiye'nin değil, bir başka ülkenin partileri gibi algılayıp ona göre hareket ettiği sürece, geçerli Türk hukukunun (doğruluğu veya yanlışlığı ayrı bir tartışma konusu) hükümleri ne ise uygulanmalıdır. Ve bu uygulama dolayısıyla da Türkiye AB'den kesinlikle uzaklaşmış olmaz. Numaracı cumhuriyetçilerle bölücü ve din tacirlerinin aksini düşünmesi doğaldır. AB'nin hiç bir ülkesinde HADEP ve Fazilet gibi partilerin nefes olmalarına bile müsaade edilmez, ki edilmiyor da. Din, mezhep ve etnik köken farkından dolayı oluşturulmak istenen siyasi yapılar, bölücü ve ırkçı sayılarak derhel gereği yapılmakta. Oysa Türkiye'de bu tür oluşumlara "aman Türkiye AB'den uzaklaşır" gibi rasyonel olmayan gerekçelerle karşı çıkılıyor.

1. 1. Doğru Yol Partisi

Ankara Anlaşmasının (AA) doğal bir sonucu olan GB, tesadüfen Doğru Yol Partisi (DYP) ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) koalisyon hükümeti döneminde Türkiye'nin gündemine gelip oturmuştu. GB, dönemin Başbakanı DYP Genel Başkanı sayın Tansu Çiller tarafından kendi kişisel başarısı (1) olarak kamuoyuna lanse edilmişti. Sayın Çiller'e göre bir yıl önce hayal bile olamayan GB, partisinin iktidarları döneminde, özellikle de kendi kişisel başarılı çalışmaları sonucu bir yıl

(1) Bkz. Ergin, Sedat. Ciller: Benim başarıım, Hürriyet, 6.3.1995

sonra gerçekleşmiş oldu. GB, yine bayan Tansu Çillere'in deyimiyle, kişisel olarak gösterdiği siyasi iradesinin bir ürünüdür. Eğer GB Tansu hanıma göre 19 yıl önce gerçekleşmiş olsaydı, Türkiye'de ne bir Güneydoğu sorunu olacaktı, ne de % 60-70 seviyelerinde seyreden bir enflasyon oranı. Bu iddasını destekleme maksadıyla sayın Çiller, Avrupa Parlamentosunun 13.12.1995'de GB'ne yeşil ışık yakan kararını vermeden evvel, 5.12.1995 tarihli Bonn ziyaretinde, dönemin Alman Başbakanı Şansölye Dr. Helmut Kohl'den başka, Alman Sosyal Demokrat Parti (SPD) Grup Başkanı Rudolf Scharping'i de GB'ne destek vermeleri için ziyaret etmişti. Bu görüşmede Almanlar, kendi ülkelerine GB'nin sağlayacağı onlarca ekonomik ve ticari faydadan dolayı, Türkiye lehine GB'ne verecekleri olurlarını Çiller'e sözlü olarak yenilemişlerdi. Alman yetkililerin ve Avrupalı Sosyal Demokratların GB'ne evet dediğini açıklayan Scharping(2), Tansu Çiller'e göre, kendisine verilen "değerin" bir sonucuydu ve dolayısıyla Çiller'in siyasi iradesi sayesinde elde edilen kişisel bir başarıydı.

Türkiye'nin eski Başbakanı sayın Tansu Çiller'in GB ile ilgili bir başka "kişisel başarısı" da, "Avrupa Halklarına Açık Mektup" (3) başlıklı bir paralı ilanının "International Herald Tribune"nin 11.12.1995 tarihli nüshasında yayımlanmış olmasıdır. Avrupa Parlamentosunun desteğini kazanmaya yönelik olduğu söylenen bu ilanda "GB müzakereleri olumlu sonuçlanmazsa, radikal islamcılar iktidar olur...ATA-TÜRK Cumhuriyeti'nin temel niteliklerini değiştirmeye yönelik akımlar güç kazanır... Türkiye Avrupa'dan uzaklaşır" gibi Avrupa'nın hassas olduğu temalar işlendi. Bu söylemlerine rağmen yine aynı sayın Çiller, Avrupa'ya öcü olarak tanıttığı Necmettin Erbakan ve Refah Partisinin Türkiye'de hükümet olmasının önünü açan kişi olarak Avrupa'da belleklere kazındı. Türkiye'nin kaypak siyasal zemininde gerçekleşen sayın Çiller destekli Erbakan liderliğindeki bu siyasi oluşum,

(2) Bkz. Handelsblatt. In Bonn einhellige Zustimmung für Zoll-Union der EU mit Ankara, in: Handelsblatt, 06.12.1995

(3) Bkz. Bu açık mektup, Almanca olarak T.C. Bonn Büyükelçiliği tarafından çıkartılan "Nachrichten aus der Türkei" adlı bülentinin 24/95 numaralı ve 22.12.1995 tarihli nüshasında yayımlandı. Nachrichten aus der Türkei. (Hrsg.) Pressedienst der Türkischen Botschaft, Utestr. 47, 53179 Bonn, Nr.24/95. Vom 22.Dezember 1995, S.12ff

Türkiye'nin batılılaşma çabalarına destek veren ve o arada da Türkiye ile bir GB anlaşmasının imzalanmasını isteyen Avrupa kamuoyunda tepkiyle karşılandı. Ve Avrupa, Çiller tarafından "aldatıldı" hissine kapıldı. Buna rağmen Çiller öylesine bir siyasal havaya girmişti, "ABD Türkiye'nin Avrupa ile entegrasyonunu istemiyor. Onların tavrını ben değiştirdim. Ben Jeanne d'Arc'im ve terihe geçeceğim" (4) diyecek duruma geldi. Ve Çiller, Türkiye'nin Başbakanı olarak, GB'nin Türkiye'nin tam üyeliğinin önünü açacak bir aşama (5) olduğunu ve Avrupa Parlamentosunun 13.12.1995 tarihli olurluğunu Türkiye'de kutlanması gereken bir bayram günü (6) olması gerektiği müjdesini verdi. Sayın Çiller ve benzerleri tarafından "GB'nin Türkiye'nin AB tam üyeliğinin önünü açacak" tesbitinin yanlışlığı gelinen aşamada bir kez daha netleşti. Nasıl bu değerlendirmenin yanlışlığı bugün kanıtlandıysa, yarın da eroinci Kürt katili Apo'nun idamı Türkiye'yi Avrupa'dan uzaklaştırır ve Türkiye'nin AB'ne tam üyeliği önünü ebediyen kapatır yaklaşımının yanlışlığı da kanıtlanacaktır. GB Türkiye'nin AB tam üyelik sürecine her hangi bir olumlu katkı sağlamadığı gibi, Türkiye'nin 1986 yılından beri AB'den alacağını umduğu IV mali protokol çerçevesinde verilmesi gereken 600 milyon Euro'luk mali yardımı bile henüz alamadı.

Türkiye açısından, GB'den çok daha fazla yapısal, kurumsal, siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuksal etkileri ve sonuçları olacak olan Helsinki zirvesi, DYP ve Genel Başkanı açısından olumlu bir "geleşme" olarak kabul görüyor. "Atılan adımı memnuniyetle karşıladıklarını" ve "emeği geçenlerin kutlanması gerektiğini" belirten sayın Çiller, "Helsinki zirvesinde alınan kararlardan ikisi konusunda var olan uyarılarımızı ileriki günlerde hep beraber irdeleyeceğiz. Bu kararlardan anlaşılacağı gibi önümüzde şimdi çok daha zahmetli günler var. Bu olumsuzlukları çözümlenecek çabayı şimdiden başlatmak bir zaruret halini almıştır. Umuyorum Türkiye bunları aşacak güçte" (7) oldu-

(4) Bkz. Hürriyet, 5.12.1995

(5) Bkz. Sarıar, Süleyman/ Arat, Süleyman ve Can Kadir'in haberleri: Bugün mutlu gün, Hürriyet, 14.12.1995

(6) Bkz. Hürriyet, 9.12.1995

(7) Bkz. Muhalefetten AB için farklı sesler, Cumhuriyet, 12.12.1999

ğunu söylüyor. Türkiye'nin bu bildik zorlukları nasıl aşacağı ve Avrupa ile nasıl bütünleşeceği konusunda ise sayın Çiller ve partisinin sunacağı somut öneri ve projeyi kamuoyu büyük bir merakla bekliyor.

1.2. Cumhuriyet Halk Partisi

Türkiye-AB ilişkilerinin tam üyelik bazında tartışılıyor olması bile başlı başına ATATÜRK'ün kurduğu laik cumhuriyet açısından büyük bir başarıdır. Türkiye'nin AB'ne tam üyeliği, çağdaş ve modern bir ülke olarak gelişmiş Batı toplumları içinde yerini alması ve bu toplumların eşit bir üyesi olması, ATATÜRK'ün de arzuladığı “muasır ülkeler seviyesine ulaşma” hedefinde önemli bir mihenk taşıdır.

ATATÜRK'ün partisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşmasını da imzalayan hükümetin başındaydı. 1995 yılında imzalanan GB Anlaşmasında ise yine CHP iktidardaydı. DYP ile Koalisyon hükümetinde Türkiye'nin Dışişleri Bakanı olarak görev yapan CHP'li sayın Murat Karayalçın, “6 Mart 1995, ömrümün en mutlu günü” diyor ve GB'nin tam üyelikte önemli bir aşama olduğunu, ülkenin ekonomik ve politik kalkınmasında önemli bir araç olduğunu ve Türkiye'yi Avrupa'ya bağlayacağını (8) dile getiriyordu. Sayın Karayalçın'ın bu iyimser yaklaşımını, yine bir başka sosyal demokrat olan Haluk Özdalga haklı olarak paylaşmıyor. GB'nin Türkiye'nin tam üyeliğinde bir sorun teşkil edebileceğini, bundan dolayı da Türkiye GB'den ziyade tam üyelik için mücadele etmeli (9) diyen sayın Özdalga'yı o zamanki kesmekeş içinde kimse duymuyordu bile.

Kısa bir süre CHP Genel Başkanlığıda yapan sayın Hikmet Çetin, haklı olarak GB'nin gereksiz yere abartılmaması gerektiği ikazlarında bulunuyordu. Avrupalılar tarafından “Türkiye bununla yetinir” şeklinde algılanabileceği türünden “ciddi bir tahlilde” bulunan sayın Çetin, Tansu Çiller'e de GB ile ilgili takındığı tavrından dolayı yüklenmeden edemiyordu. GB'nin temellerinin kendi partisi tarafından 32 yıl önce

(8) Bkz. Günlük Türk Gazeteleri, örneğin Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet, 7.3.1995

(9) Özdalga, Haluk: Türkiye'nin AB'yle Gümrük Birliğine gitmesi riskli, Cumhuriyet, 27.8.1994

Ankara Anlaşması ile atıldığını (10) söyleyen sayın Çetin, böylelikle GB ile ilgisi olmayan siyasal tartışmalara da katılarak kendi katkısını sunmuş oldu. Yapılan bu kısır siyasi tartışmalara, sayın Deniz Baykal katılmadan edemedi. CHP'nin Genel Başkanlığına yeni seçilen ve Çiller hükümetinde Dışişleri Bakanlığı yapan sayın Deniz Baykal'da GB'nin Türk ulusunun ortak bir zaferi olduğunu ve dolayısıyla da , önce ATATÜRK'ün sonra da İnönü, Menderes, Demirel ve Özal'ın (11) katkıları olmaksızın elde edilmesinin mümkün olmadığını açıkladı. Ama, GB'nin Türkiye'ye ekonomik açıdan ne getirip getirmeyeceğini ne bir CHP'li ve ne de bir başka parti yetkilisi açıklayabildi.

GB tartışmalarına kıyasla, CHP'nin Helsinki zirvesine yönelik girişim ve yaklaşımı oldukça cılız kaldı. Bu olumsuzlukta belki de partinin parlamento dışında kalmış olmasının payı büyüktür. Yine de vurgulamadan geçmemek gerekir ki; Türkiye'nin kaderini kökten etkileyen Helsinki oluşumuna seyirci gibi bakmak, CHP'nin şanlı tarihine hiç de yakışmıyor. Yapılan açıklamalar ise CHP'den beklenenin çok daha gerisinde kalıyor. Örneğin CHP'nin yeni Genel Başkanı sayın Altan Öymen' in, Parti Meclisinde yaptığı konuşmasında, "Türkiye'de idam cezasının bir an evvel kaldırılması gerek... Bunun için de bir an önce gerekli işlem TBMM Genel kurulunda ele alınıp sonuçlandırılmalı..., çünkü Türkiye'nin Helsinki'de AB'ne aday ülke olarak kabul edilmesi Avrupa'daki Sosyal demokratların güçlenmesi sonucu elde edilmiştir... ve sosyal demokratlarda idama karşıdır ... Bunun içinde Türkiye'de de idam cezası bir an evvel kaldırılmalı (12) demiş. Türkiye'nin Helsinki'de AB'ne adaylık statüsünün kabul edilmesinin ardından yatan nedenin Avrupa'daki sosyal demokratların güçlenmesine bağlamak kadar anlamsız ve talihsiz bir değerlendirme olamaz. İdama karşı olmanın veya olmamanın da kıstasının sosyal demokrat olup olmakla ilgili olmadığını sayın Altan Öymen'e hatırlatmak ise hiç de güzel bir duygu değil.

(10) Hürriyet, 11.3.1995

(11) Bkz. Baykal, Deniz. Başarı hepimizin, Hürriyet, 14.12.1995

(12) Alman WDR'in, 20.12.1999 tarihli verdiği saat 19.30-20.00 arası günlük Türkçe haberlerinden

Demokratik Sol Parti Milletvekili adaylarından gazeteci sayın İsmet Solak'ın haberine göre, Alman Sosyal Demokrat Şansölye Gerhard Schröder, Yargıtay'ın "Kürt katili Öcalan" hakkındaki idam kararını onaylaması üzerine, CHP Genel Başkanı Altan Öymen ile Berlin'de yapmayı kararlaştırdığı görüşmeyi aniden iptal etmiş. "İşte Avrupa'nın Türkiye'ye bakışı budur" diyen Solak şu ilginç ve doğru tesbiti bir daha çok net bir şekilde dilendiriyor: "Utanç verici bir yaklaşım!, Onlar bizi, "Türkiye eşittir Müstemleke" olarak görüyor. Sevr dayatması anlayışları hâlâ sürüyor. Nasıl olsa, bizde Sevr'i özleyen ve savunanlar var(!). Adamlar neden başka türlü değerlendirme yoluna gitsinler" (13). Sayın Altan Öymen'in, Helsinki'de Türkiye'ye "tanınan adaylık statüsünün" arkasında ki gerçek kahramanların, Türkiye'ye kendi sömürgeleri gibi bakan bu aslan sosyal demokratlar olduğunu söylemesi büyük bir cesaret olsa gerek. CHP Genel Başkanı Altan Öymen'e kıyasla Helsinki zirvesini Türkiye açısından biraz daha ciddi ve eleştirel yaklaşımla ele al bir başka politikacı ise deneyimli diplomatlardan Türkiye'nin Roma Eski Büyük Elçisi sayın İnal Batu'dur. Batu'ya göre, Kıbrıs'daki Türk-Yunan eşitliği ilkesi tahrip edilerek, AB yanlış bir tutum içine girmiştir ve AB bu aynı "yanlış tutumunu son Helsinki zirvesinde de tekrarlayarak Kıbrıs-Rum yönetimine siyasi bir çözüm beklemeden AB'ne tam üyelik yolunu açmıştır. Bu durum hükümet yetkililerinin iddasının aksine Türkiye'nin tam üyeliği önünde bir ön şarttır. Üstelik böyle bir ön şartın Helsinki bildirisine gireceği haftalar önceden belli iken buna engel olunmamıştır... Türkiye'nin temel stratejik amacı ikinci bir Helen cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne Türkiye'den önce girmesini önlemek olmalıdır" (14). Yine sayın Batu'ya göre Türkiye, koalisyon hükümetinin iddalarının aksine, Helsinki'de ön şartlı bir adaylık statüsünü kabullenmiş. Çok haklı sayın Batu. Bu ön şartın başında da, terörist Apo'nun idamının bir şekliyle infaz edilmesinin engellenmesi gelmektedir. Helsinki sonrası İtalya'nın Başbakanı sayın Massimo D'Alema'nın "Şimdi Öcalan'ın hayatı kurtuldu" deme-

(13) Solak, İsmet. Avrupa'nın utanç verici yaklaşımı, Hürriyet, 29.11.1999

(14) Batu, İnal. Avrupa Birliği ve Kıbrıs, Milliyet (siyaset kürsüsü), 19.12.1999

si ve Apo'nun Helsinki'den çıkan sonucu "memnuniyetle karşılaması" (15) dikkate değer gerçeklerin dile getirilmesinden başka bir şey değildir. "AB üyesi ülkelerin hiç birinde idam cezası yoktur. Bizde de olmamalı. Aksi taktirde AB tam üyeliği unutulmalı" söylemi bir safsatadan öteye gitmiyor. Türkiye'yi AB tam üyeliği ile Avrupa'ya entegere edeceği inancını inançlı olarak taşıyanlardan, bu safsataya inanmaları beklenemez. Apo'nun idam edilip edilmemesi tartışmalarıyla Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğini kökünden etkileyecek bir olay değildir. Avrupa ve eronci Apo'nun kurduğu çete bile bu katilden kurtulmak için her türlü fırsatı kollarken, Türkiye'de Apo'ya siyasal platformlarda ve AB ilişkilerinde hizmet yarışında olanların çokluğu insanı şaşırtıyor.

1.3. Anavatan Partisi

Anavatan Partisi (ANAP) kurucusu merhum Turgut Özal, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı döneminde, Türkiye'nin AB'ne tam üyelik hedefi de dahil olmak üzere, AB'ne uzun yıllar sıcak bakmayan biriydi. Daha sonra hem Türkiye'nin Başbakanı ve hem de ölene kadar Cumhurbaşkanı olan Turgut Özal, sayın Bülent Ecevit'in deyimiyle "12 Eylülcülerin icazeti ile kurduğu ANAP" sayesinde, 1983 yılında tek başına hükümeti kurdu. ANAP hükümeti, 14 Nisan 1987 yılında Devlet Bakanı Ali Bozer aracılığıyla, Türkiye adına AB Komisyonu nezninde AB'ne tam üyelik talebinde bulundu. Uzun yıllar AB'ne direnen, "şeriatçı sermaye"nin Türkiye'de palazlanmasının yolunu açan ve sayın Emin Çölaşan'ın deyimiyle DPT'ni "takunyalıların" merkezi durumuna getiren merhum Turgut Özal ve partisinin bu tutumu siyasi manevraden öteye bir anlam taşımıyordu. Türkiye'nin bu talebine AB tarafından gelecek olan "red" yanıtı önceden tahmin edildiğinden, Avrupa karşıtı güçlerin daha da palazlanmasına ve AB'nin bir "Hıristiyanlar kulübü" olarak adlandırılmasına hizmet edecekti. "Madem Avrupa bizi istemiyor, biz de kendi kökenlerimize dönelim" planı tutmadı ve Özal'ın bu tutumu AB çevrelerince de çok iyi bilinmekteydi.

(15) Hürriyet, 13 Aralık 1999

Özal'ın halifi sayın Mesut Yılmaz, AB konusunda daha farklı ve net bir tavır sergiledi. Başbakanlığının son döneminde, özellikle de 1997 aralık ayında yapılan AB Lükemburg zirvesi sonrası Alman Şansölye Dr. Helmut Kohl ile "gereksiz sürtüşmesi", bir ara "müslüman Türkiye- Hıristiyan Avrupa" tartışmalarına da hizmet etmedi değil. Ancak, GB konusunda, DYP'lilere kıyasla daha da maksada uygun bir tavır sergiledi. Sayın Yılmaz, doğru olanı tekrarlayarak, GB'nin Türkiye'ye yapılan bir lütuf olmadığı (16) altını çizdi. Türkiye'nin daimi temsilcisi Uluç Özülker'de, Brüksel' deki konuşmasında, GB'nin yeni bir oluşum olmadığını, Ankara Anlaşması sonucu elde edilen bir hak olduğunu ve bunun AB tarafından verilip verilmeme diye bir şeyin söz konusu olmadığını (17) bilinmesi gereğine dikkatleri çekti. Ancak sayın Özülker'in bu doğru yaklaşımını da kimseler dikkate almadı. GB'nin Türkiye'ye verilen bir lütuf olmadığını haklı olarak söyleyen Mesut Yılmaz, sıra Helsinki'de Türkiye'ye "tanınan adaylık statüsüne" gelince susması, muhalefet yerine iktidarda olmanın sonucu olsa gerek. Oysa ne Brüksel'deki GB ne de Helsinki'deki adaylık meselesi, Türkiye açısından ne yeni bir kazanımdır ne de "Avrupa"lıların bir lütfudur. Her ikisi de Türkiye'nin imzaladığı ve taraftar olduğu anlaşmaların doğal sonuçlardır.

Sayın Mesut Yılmaz, GB Anlaşmasını Tanzimatla bile kıyasladı. Mesut Yılmaz'ın GB'ni Tanzimat Fermani ile kıyaslamasına Hürriyet Gazetesinden Ertuğrul Özkök ve Hadi Uluengin' den hemen tepki geldi. Hadi Uluengin, GB'nin Tanzimatla kıyaslanamayacağını, GB'nin ekonomik ve siyasi özgürlük kapısını açacağını ve Türkiye'nin modernleşmesi yolunda önemli bir adım olacağını (18) vurgulayarak, her şeyi AB'den bekler bir tavır örneği sergilemektedir. GB, Mesut Yılmaz'a göre, AB'nin Türkiye'ye karşı yükümlülüklerinin yerine getirilmediği bir ortamda gerçekleşmektedir (19). Ve bu nedenle de GB müzakerelerinde Türkiye'ye haksızlık yapılmıştır. Aynı haksızlık 6 Mart

(16) Bkz. Yılmaz, Mesut. İkinci Tanzimat Fermanı, Hürriyet , 3.7.1995

(17) Milliyet, 4.7.1995

(18) Tanzimat, Gümrük Birliği ve Mesut Yılmaz, Hürriyet, 9.3.1995

(19) Bkz. Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet, 7.3.1995

1995'den 12 Aralık 1999'a kadar geçen sürede de AB tarafından Türkiye'ye karşı özellikle de mali yükümlülüklerini yerine getirmeme gibi konularda bugüne kadar devam etmiştir. Var olan haklarını bile elde edemeyen Türkiye'nin, Helsinki'de aday ülke statüsü ile "el üstünde tutulması" sayın Mesut Yılmaz'ı da öylesine etkilemiş benziyor ki, Türkiye'ye karşı mali yükümlülüklerini askıya alan AB'ne yönelik tek bir kelime de olsa serzenişte bulunmamıştır. GB'ni seçim malzemesi yapıldığı için iktidara geldiklerinde GB'ni yeniden müzarekeye açacaklarını (20); ve tam üyeliği kapsayan bir GB(21) taraftarı olduğunu söyleyen aynı sayın Mesut Yılmaz, iktidar olunca, yani partisi hükümette görev alınca, bırakın GB'ni yeniden müzarekeye açmayı, GB'nin Türkiye'ye getirdiği ek külfetleri bertaraf etmede AB tarafından yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri bile hatırlatmayı unut.

ANAP İzmir Milletvekili sayın Bülent Akarcalı'ya göre "Helsinki belgesinin temel özelliği ülkemizi Avrupa Birliği tam üyeliğine götürecektir adaylığımızın kayıtsız şartsız kabul edilmiş olmasıdır. İki yıl önce adaylığımızı olmadık şartlara bağlayan Lüksemburg'a kıyasla elde ettiğimiz esas kazanım bu noktadadır" (22). Milletvekili sayın Akarcalı'nın doğru olmayan bu yaklaşımı da aslında, Lüksemburg ile Helsinki'de Türkiye'nin adaylığına yönelik AB'nin tavrının hep aynı olduğunu görememesinden kaynaklanmaktadır. AB, 1997 tarihli Lüksemburg zirvesinde Türkiye'den ne istedi ise aynısını iki yıl sonra 1999 tarihinde Helsinki'de istedi ve elde etti. O da, Türkiye'nin "Kopenhag kriterlerine" AB'nin anladığı ve yorumladığı şekliyle evet demesidir. Helsinki'de Türkiye'den alınan bu önemli taviz, 1997 sonunda gerçekleşen Lüksemburg zirvesinde de istenmişti. Bu gerçek, 16.12.1999 tarihli Federal Alman Meclis'inde yapılan görüşmelerde de Alman yetkililerce dile getirildi. Yeşil-Kızıl Koalisyon hükümeti Dışişleri Bakanı Joschka Fischer tarafından Federal Meclisde yapılan "Avrupa görüşmeleri" oturumunda yapılan açıklama aynen şöyle: "Türkiye'ye Lu-

(20) Bkz. Yılmaz, Mesut. GB'yi Müzakereye Açacağız, Hürriyet 16.12.1995

(21) Bkz: Elveren, Muammer. Hürriyet sordu, ANAP Lideri Mesut Yılmaz cevapladı, Hürriyet, 19.12.1995

(22) Akarcalı, Bülent. Helsinki nedir, ne değildir, Milliyet (siyaset kürsüsü), 17.12.1999

kemburg'da ne önerildi ise Helskink'de de aynısı önerildi, ne eksik ne fazla. Her iki zirveyi de farklı yorumlayan biz değiliz. Türkiye Lükemburg ve Helsinki zirve ve sonuçlarını kendince doğru olmayan bir biçimde yorumluyor". Yine aynı oturumda Fischer, 1997 yılında dönemin Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl'un Almanya'nın 1997 tarihli Lükemburg zirvesinde "Türkiye'nin bir islam ülkesi olması münasebetiyle AB'ne tam üye olamayacağı türünden bir demecinin veya yaklaşımının olmadığını" da altını çizdi. Din farklılıklarından dolayı Türkiye'nin AB'ne tam üye olamayacağı savını ileri sürenlerin elindeki tek bu malzemeleri ile Bülent Akarcalı'nın yukardaki "değerlendirmesi" de Helsinki zirve kararıyla bir kez daha anlamsızlaşmış oldu.

1.4. Demokratik Sol Parti

Ankara Anlaşması 1963 yılında imzalandığında, Türkiye Cumhuriyeti ile yaşdaş olan Başbakan sayın Bülent Ecevit dönemin CHP hükümetinde Çalışma Bakanı olarak görev yapıyordu. 1995 yıllarında muhalefette "ağırlığı ve önemi olmayan bir partinin Genel Başkanı" olan sayın Ecevit, GB ile ilgili yapılan görüşmelerde hayli ilginç ve bir o kadar da Türkiye'yi rahatlatan gerçekçi saptamalarda bulunuyordu. Sayın Ecevit'in GB konusundaki görüşleri o zaman özetle şöyleydi: "GB konusunda Türkiye kendi pazarlık gücünü sonuna kadar kullanamadı. Kıbrıs konusunda ödünler verdi. Ben ve partim AB'ne karşı değiliz. Bize göre onlar bizim arkamızdan koşmalılar. Ülkemiz tüketim toplumu olarak AB üyesi ülkeler açısından büyük bir pazar. GB, ne yazık ki Başbakan tarafından iç politika malzemesi haline getirildi. Türkiye, çok gelişmiş AB üyesi ülkelerin rakabetine teslim edildi. Küçük ve orta boy işletmelerin rakabete dayanamama riskleri vardır. Sanayimiz için önemli olan küçük esnaf, gümrüksüz ithalat karşısında zor durumda kalacaktır. GB ekonomik bir olay olduğu için, Türk sanayi ve tarımı için öngörülen yardım çok daha fazla olmalıydı. Bize bu konuda AB tarafından sözü verilen yardımlar çok az. AB, mali protokollerle tesbit edilen yardımlarımızı bile vermiyor. Türkiye pazarlık gücünü kullanamadığı için, bu Birlik tarafından Türkiye'ye karşı suistimal edildi ve Türkiye'den politik tavizler beklendi. Türkiye'den kendisinde olduğu politik oluşumları isteyen AB, Türkiye'yi de tam üye olarak kabullenmek durumundadır. Kıbrıs konusunda ödün verilmediği söy-

leniyor. Gerçek o ki, Türkiye, AB'ne tam üye olmadan AB ve Adalet Divanının alacağı kararlarına uymak yükümlülüğü altına giriyor. Avrupa Adalet Divanının almış olduğu kararlardan biri de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne karşı alınan ekonomik ambargodur" (23). Beş yıl önceki bu konuşmayla sayın Ecevit'in Helsinki sonrası değerlendirmesi kıyaslandığında ortaya birbirinden farklı iki kişi ve iki farklı değerlendirme ortaya çıkıyor. Öncelikle 1986 yılından beri Yunan vetosu ile bekletilen 600 milyon Euro'luk mali yardım olmak üzere, GB' den bu güne kadar Türkiye lehine her hangi bir uygulama AB tarafından icra edilmemiştir. Sayın Ecevit'in bu gerçekleri görmezden gelmesi, Helsinki'deki adaylık statüsü kararını büyük bir seviçe karşılaması şaşılacak düzeyde. Sayın Bülent Ecevit'in GB dolayısıyla Türkiye için öngördüğü sakıncaların hepsi geçmişte nasılsa bugün de aynen mevcut. Türkiye yine AB'ne tam üye olmadan üçüncü ülkelere karşı sayısız yükümlülük altına girmiştir. Hiç bir karşılığı olmayan bu yükümlülükler yığını, ileriki süreçlerde Türkiye'nin önüne "AB normlarına uyumun gereği" olarak mutlaka konacaktır. Ve bu "uyumdan" da Türkiye'nin hiç bir kazanımı olmayacaktır. Bu gerçeği sayın Ecevit'in bilmemesi mümkün değildir.

Kıbrıs hâlen "sorun" olmaya devam ediyor. "Kıbrıs Fatihi Karaoğlan" 1991 yılında TBMM yapılan Hükümet Programına yönelik yaptığı konuşmasında, Türkiye'nin AB üyeliğine evet derken, çok fazla da ısrarcı olunmaması gereği üzerinde duruyordu. Aksi halde, AB gerek Kıbrıs sorununda, gerekse de Türkiye'nin iç işlerine müdahalede Türkiye'den ekonomik ve siyasal alanlarda taviz üstüne taviz ister duruma gelir (24) diyordu. Çok doğru ve bir o kadar da haklı olan Ecevit'in bu endişeleri bugün için de geçerlidir. Bugün Türkiye'ye "resmen adaylık statüsü verdiğini ilan eden" AB, kendine uyum için istediği tavizleri "olmazsa olmaz" koşulu ile Türkiye'ye karşı yakın gelecekte direktmeveceğinin hiç bir güvencesi ve garantisi yoktur. Anlaşılan sayın Ecevit öyle düşünmüyor. Hemen Helsinki sonrası "Türkiye AB'ne karşı yü-

(23) Bkz. Elveren, Muammer. Hürriyet sordu, DSP Lideri Bülent Ecevit cevapladı, Hürriyet 22.12.1995

(24) Bkz. Ecevit, Bülent. 1991 Sonunda TBMM Konuşmaları Demokratik Sol Parti Yayınları, Ankara 1992, S.14 ff

kümlülüklerini diğer adaylardan çok daha önce ve ilk beş yıl içinde yerine getirir” diyen Ecevit, 16 Aralık 1999 tarihli Federal Almanya Meclisi oturumunda, Almanya’nın Bavyara Eyaletinin meşhur CSU (Hıristiyan Sosyal Birlik) mensubu Micheal Glost’un ağır eleştirilerine maarus kaldı. “Türkiye’nin Başbakanı Bülent Ecevit, biz beş yıla kalmaz bizden istenen şartları yerine getiririz” demecini “hayalci” bulduğunu ve “dolayısıyla Türkiye’nin gereksiz büyük beklentilere girdiğini” dile getirirken pek de haksız sayılmaz.

Türkiye’nin AB’ne uyumunda en önemli sorunlarından biri de Bekir Coşkun’un “AB’ye neremiz girdi?...” başlıklı güzel yazısında dile getirilmiş. Bekir Coşkun’un belirttiği üzere, “ Ecevit’in aile fotoğrafına girmesi dışında henüz hiçbir şeyimiz AB’ye girmiş değil...Yani aday olmak fazla bir şey ifade etmiyor... **Demirel** öyle “**Verdiysem ben verdim...**” diyemeyecek... **Ecevit’in karı-koca partisi** de... Çünkü AB’ye “uyum”; aşiret yönetir gibi devlet yönetmeyi de, tarım alanlarının betonlaşmasını da, karı-koca partilerini de kesinlikle reddediyor... Bunların tümü ya bitecek, ya da “**uyumsuzluktan**” AB yüzü görmek olanağı yok...”. Sayın Bekir Coşkun “karı-koca partisi” ile AB’ne girilmez tezinde haklı ise, (ki haksız değil) Türkiye’nin işi o zaman daha da zor. Çünkü bu konuda AB gerçekten ciddi. Türkiye benzeri bir “karı-koca partisi” AB ülkelerinin hiç birinde olmadığı gibi, iktidar olmaları dahi hayal edilemez. Ama burası Türkiye. Yok yok! Bu konuda Türkiye, özellikle de sayın Ecevit üzerine düşeni bir an evvel yerine getirmelidir. AB, Türkiye’den istediği bu ve benzeri tavizleri elde etmeden Türkiye’yi arasına katması kesinlikle mümkün değil. Özellikle de “Kopenhag kriterlerinin” (25) azınlık haklarının güvence altına alınması yükümlülüğüne yönelik siyasi tavizler birbirini izleyecektir. Ayrıca, AB Ortak Dış Ticaret Politikası çerçevesinde üçüncü ülkelere, örneğin bir Türk cumhuriyetine veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine karşı ekonomik amborgosuna veya anti-damping gibi ticari uygulamasına Türkiye’yi kendi saflarında bir taraf haline getirmeyecekmidir?

(25) Ayrıntılı bilgi için Federal Almanya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının internet sayfasına bkz. Erweiterung der Europäischen Union, in: http://www.auswaertigesamt.de/4_europa/6/4-6a.htm

“Bekleme odasına sokulmuş ve üzerindeki baskılar artırılmış bir Türkiye “azinlıklar” konusunda özerkliğe kadar gidecek açılımların ancak AB boyunduruğu ile sağlanabileceğini düşünenler var. Bu, Sevr’in 1990 sonrası versiyonundan başka birşey değildir” (26) diyen sayın Erol Manisalı çok haklı. Muhalefette iken Türkiye-AB ilişkilerine yönelik çok haklı ve doğru eleştiri ve endişelerini dile getiren sayın Bülent Ecevit, iktidar olunca tüm haklı eleştirilerini unutarak, kendi eli ile Türkiye’yi AB’nin “bekleme odasına” kapatmışa benziyor. Ve Türkiye, Erol Manisalı’nın “Bekleme odasında ‘iğfal’ başlıklı güzel makalesinde de vurguladığı üzere, belki de yine sayın Ecevit sayesinde “bekleme odasında iğfal edilecek, kandırılacaktır”.

1.5. Milliyetçi Hareket Partisi

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Türkiye-AB ilişkilerine genelde “Büyük Türkiye” yaratma “özlemi” ile yaklaşmıştır. MHP ile özdeşleşen merhum Alparslan Türkeş bile, kendisinin ve partisinin Türkiye’nin Avrupa ile yakınlaşmasını “istiyordu”. Görünürde de olsa GB taraflısı oluşunu, hep “Büyük Türkiye” yaratma idalinin bir parçası olarak görüyordu. Türkiye-AB ilişkilerinde merhum Türkeş ve partisi açısından öyle bir yol izlenmeli ki, bu “Türk Milletinin gelenek ve karakterine uygun olmalıydı” (27). Günün birinde tüm Türklerin birleştiği “Büyük Türkiye”nin kurulacağını her vesilede adlandıran Türkeş, GB’nin bu konuda önemli bir araç olduğu inancını taşıyordu. Örneğin 30 Eylül 1995 tarihinde İstanbul’da gerçekleşen “3. Türk Kurultayı” açış konuşmasını yapan Türkeş, “GB’nin Türk Birliğine yapacağı önemli katkılardan” (28) bahsediyordu. Türkeş yaptığı konuşmada, GB’nin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin Batıya açılmasında önemli bir araç olarak görüyordu. Türkeş’e göre bu ülkelerin Avrupa’ya entegrasyonu Türkiye üzerinden olmalı, bundan dolayı da GB Türkiye açısından yerinde bir karardır.

(26) Manisalı, Erol. Bekleme odasında "iğfal", Hürriyet, 20.11.1999

(27) Bkz. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) seçim konuşmaları rehberi, MHP Yayınları, Ankara 1973, S.87

(28) TRT-I’de yapılan canlı yayından

Türkeş istikametinde görüş belirten bir başka MHP'li politikacı da sayın Rıza Müftüoğlu'dur. Müftüoğlu, 11.11.1994 tarihinde İstanbul'da yapılan bir seminerde (29), GB'nin Türkiye açısından taşıdığı öneme değindikten sonra, partisinin GB'ne olurlunu, Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğine evet demeye bağlı olduğunun altını çizmişti. Türkiye'nin AB'ne tam üye olarak alınmadan evvel, tüm Türklerin birleşmiş olması gereğini eklemeyi de unutmayan Müftüoğlu, GB ile ilgili ne söylenmemesi gerekiyorsa onu söyleme cesaretini isbat etmiş ender politikacılardan sadece biridir.

GB'nin Türkiye'de kısır bir döngü içinde tartışıldığı 1994-95 yıllarında, Avrupa Parlamentosu Sosyalist ve Hristiyan Demokrat Parti milletvekillerinin, Türkiye'den GB'ne karşı "Kürt katili" terörist Abdullah Öcalan'ın "PeKeKesi" ile siyasi diyaloga girerek, "Kürt sorununa politik çözüm" (30) bulunmasını istiyordu. Bu talebin asla kabul edilemeyeceği, Türkiye'nin GB'den çıkacağını, teröristlerle işbirliğinde olanların ön şart koşamayacağını ve bunun kabul edilemeyeceğini (31) kükreyen MHP, bugün Helsinki zirvesinde Türkiye'ye "adaylık statüsünün tanınmasını" ve bunun gereklerinin kendileri tarafından harfiyen yerine getirileceğinin hükümet kanadı ile dile getirmeleri, tutarsızlık ve siyasi rantcılığın tipik bir örneğidir. Türkiye'ye Helsinki'de "verilen adaylık statüsünün" her haliyle önşartlara bağlı olduğu bilinmesine rağmen, bu adaylık sürecinde terörist Apo'nun idamının mümkün olmadığını MHP'de çok iyi biliyordu. Yine de "biz MHP olarak Apo'nun idamı TBMM Genel Kuruluna gelince fire vermeden evet diyeceğiz" türlü açıklamalar, MHP tabanını, Apo'nun "ülke çıkarları gereği" idam edilmeyecek "bahanesine" yavaş yavaş alıştırmaya yönelik siyasi manevradan başka bir şey değildir.

GB veya Helsinki zirvesi ve sonuçlarıyla pek alakadar olmayan bir başka tipik yaklaşım örneğini de yine MHP İzmir Milletvekillerinden sayın Oktay Vural sergiliyor. Helsinki'de Türkiye'nin adaylık statüsü-

(29) Bkz. İktisadi Araştırmalar Vakfı ve Tütünbank. TC-AB Gümrük Birliği Seminare İstanbul 1994, S. 88

(30) Bkz. Lüleli, Zeynel/ Gürcanlar, Zeynep. Son dakika şoku, Hürriyet, 11.12.1995

(31) Bkz. Türkeş, Alparslan. Hepimizin kanında Kürtlük var, Hürriyet, 12.12.1995

nü, kendi partisinin iktidarda oluşuna bağlayan MHP'li Milletvekili "18 Nisan'da Meclise giren MHP ülke menfatleri doğrultusunda uzlaşma içinde, ilkeli, fedekar, kaliteli siyaset anlayışının bu değişim üzerinde etken irade olduğunu inkar etmek mümkün değildir. MHP'nin Meclisteki ve hükümetteki iradesi ve yaklaşımı ülkeyi kısır siyasetten kurtarmıştır. Siyasete kalite, açıklık ve ülke menfati öne geçmektedir. Bu sayede demokrasi "yönetmeye" başlamıştır. İşte AB'yi değişime zorlayan Türkiye'nin milli menfaatlerine uygun kararları alabilme gücü olmuştur. AB, kararlılığına artık demokrasinin "değiştirebilme" gücünü eklemiş, Türkiye'nin tepkisiyle, Helsinki'de ön koşul sayılabilecek ifadeleri değiştirmek durumunda kalmıştır" (32). Açıkça görülüyor ki, sayın Milletvekili, AB'nin Türkiye'ye "tanındığı adaylık statüsünü" MHP sayesinde, Türkiye'nin ulusal çıkarlarını inandırıcı bir şekilde savunduğunu kanıtlaması sonucu verildiğini açık açık yazabiliyor. Hayret doğrusu! Oysa, AB'nin şu anki Türkiye politikası, HADEP adlı parti ve sözde "İnsan Hakları Derneği" gibilerin örneğinde de açıkça görüleceği üzere, Türkiye'yi dosthane olmayan niyetlerinden dolayı yıpratmaya ve Batı'ya karşı güçsüzleştirmeye yönelik manevralar içinde olan akımları destekleyen ve prim veren cinstendir. Şayet Sayın Milletvekilinin tesbiti doğruysa, Helsinki'de Türkiye'ye "verilen bu statünün" de Hristiyan aleminin geleneksel Neol tatili arifesine denk gelmesi münasebetiyle, güzel bir Neol Baba hediyesi olmuştur.

MHP'nin Türkiye-AB ilişkileri başta olmak üzere, GB ve Helsinki zervesi üzerine yaptıkları yazılı ve sözlü açıklamalar insana, Şubat 2000 yılından beri günlerdir AB'nin gündemini birinci sırada meşgul eden Avusturya örneğini hatırlatıyor. İsrail hükümetinin Viyana Büyükelçisini geri çekmesine, AB üye ülkelerin tümünün Avusturya ile ilişkilerini minimum düzeye indirmesine, Fransa ve Belçika'nın, 10 Şubat 2000 tarihli Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşilatı (AGİT) toplantısına katılmayı Avusturya'nın dönem başkanlığı yapması dolayısıyla red etmesine neden olan gelişmelerin arkasında yatan neden, Avusturya'da yeni kurulan bir koalisyon hükümetine AB'ne göre "ırkçı bir parti" nin

(32) Vural, Oktay. Lükemburg'dan Helsinki'ye ne değişti?, Milliyet (siyaset kürsüsü), 14.12.1999

ortaklığıdır. Jörg Haidar'ın "Avusturya Özgürlükçüler Partisi" FPÖ'nun hükümete katılması Avusturya'nın da tam üyesi olduğu AB başta olmak üzere, ABD'nin de içinde bulunduğu diğer bir çok ülke tarafından siyasi dışlanmasına neden olmuştur. Federal Almanya'nın Sosyal Demokrat Başbakanı Gerhard Schröder'in, "İtalya'daki hükümet oluşumuna neo-faşist partinin ortak olması halinde Avusturya'ya karşı uygulamaya konulan ortak siyasal tavır, İtalya'ya da karşı konulmadır" demeci, İtalya Başbakanı D'Alema'nın "Schröder ülkemizdeki gerçekleri bilmiyor. Verdiği demecin yaratacağı etkileri hemen gözden geçirmeli" (33) tepkisi ile yanıtladı. MHP ve kurucusu merhum Alpaslan Türkeş, bir çok AB üyesi lideri ve etkin siyasi çevrelerince "ırkçı" ve "faşist" bir parti ve onun "Führer" i (lider) olarak algılanmakta. Merhum Türkeş hayatta iken Almanya'ya yaptığı her gezi, sokak çatışmalarına, protosto gösterilerine, onlarca insanın yaralanmasına ve tutuklanmasına neden oluyordu.

MHP'nin şu anki Genel Başkanı ve Türkiye'nin Başbakan Yardımcısı sayın Devlet Bahçeli bile, her vesileyle "Ülkü Ocakları" nı desteklediğini açıklamada kendince haklı nedenlerden dolayı sakınca görmüyor. Oysa, "Ülkü Ocakları" nın Avrupa'daki "dosyası" ve "sabıkası" AB çevreleri nezninde oldukça kabarık. Ve aynı kanı sayın Rahşat Ecevit'de de mevcut. Öyleki, MHP-ANAP ve DSP hükümeti kurulmadan önce DSP' den sayın Rahşah Ecevit'in MHP'ye yönelik ağır eleştirileri hâlâ etkisini sürdürüyor. Günün birinde bu eleştiriler AB çevrelerince daha etkin bir şekilde hem MHP'nin ve hem de Türkiye'nin gündemine getirilecektir. Abdullah Çatlı'yı bile "iyi bir ülkücü" olarak niteleyen sayın Bahçeli, bugüne kadar hiç bir AB ülkesini ziyaret etmemiş ve davet edilmemiş olması hayli dikkat çekicidir. Avusturya örneğinde de görüldüğü gibi, AB kendi üyeleri içinde bile "ırkçı" ve "faşist" oluşumlara göz yumuyor. Helsinki ile "Kopenhag kriterlerine" evet diyen MHP, böylelikle bir çok AB üyesi ülkelerdeki etkin siyasi çevrelerin kendisi hakkında oluşturdukları "ırkçı" ve "faşist" imajını da bir an önce yıkma yükümlülüğü altına girmiştir. MHP'nin Avrupa'da ki "ırkçı" ve "faşist" imajı (doğruluğu veya yanlışlığı ayrı bir tartış-

(33) 18.2.2000 tarihli Alman Birinci Televizyon Kanalı ARD'nin Sabah haberleri.

ma konusu), Avrupa kamuoyunu ileriki süreçlerde Türkiye'ye karşı, özellikle de bölücülük ve siyasal islam girişimleriyle başarısız kalmış marjinal gruplarca kullanılacak ve böylelikle AB'nin Türkiye'den tam üyelik müzakerelerinin ciddi bir aşamasında yeni "siyasal" tavizler istemesinin önünü açacaktır. Önümüzdeki süreçte AB'nin çifte standardı, MHP nezninde Türkiye'yi alabildiğine yıpratmaya yönelik bir ivme kazanırsa şaşmamak gerek.

1.6. Refah/Fazilet Partisi

Refah/Fazilet partisi, aslında Türkiye'nin Avrupa'dan kopmasına, NATO'dan ayrılmasına ve "İslam alemi" dedikleri çağdışı yönetimlerin içinde yer alarak "lider" konuma gelmesini "istiyor". Bir "İslam Birleşmiş Milletler Teşkilatı" ile bir "islam NATO" su kurarak Azerbeycan'ı, Bosna'yı, Çeçenistan ve Kudüs'ü kurtaracağını (34) sayıklayan Erbakan, bir "İslam Ortak Pazarı" kurma "projesine" de sahip. Erbakan ve taraftarları için AB, islamiyeti yok etmek isteyen bir "Yahudi Kulübü"dür. Bundan dolayı da AB'nin kuruluşu zaten Tevrat'ta emredilmiştir (35). 24.12.1995 tarihli Milletvekilliği Genel Seçimlerde seçim malzemesi yapılan GB, Erbakan açısından da iyi bir fırsattı. Almanya'nın haftalık haber magazin dergilerinden ünlü "Der Spiegel"e bir demeç veren Erbakan, AB'ni Birleşmiş Milletler içinde bir "Hıristiyan Kulüp" olarak değerlendirdikten sonra, AB'nin kendisi ve partisi için bir "zulüm örgütü" (36) olduğunu söylemede de geri kalmamıştı. Aynı gerekçelerle GB'ne karşı çıkan bir başka RP/FP isim de Abdullah Gül'dür. Gül'de Erbakan RP'nin başındayken GB'ne ve Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğine karşı (37) olduğunu söylüyordu. Şimdi de AB'ni bir "Hıristiyan kulübü" olarak niteleyen Erbakan'ı, görünürde "yalanlamaya" çalışıyor. Abdullah Gül, "bazılarına göre de bir Hıristiyan kulübü olan AB ile Türkiye'nin geniş bir perspektifte, özellikle de Osmanlı mirasına sahip çıkarak ilişkilerini geliştirmeli" (38) değeren-

(34) Bkz. Der Spiegel, 1/1995, S.109

(35) Bkz. Türkiye AET-İlişkileri , AT Yayınları, Ankara, S.245

(36) Bkz. Der Spiegel, 1/1995, S.109

(37) Bkz: Yılmaz, Turan. Hangisi Doğru?, Hürriyet, 10.6.1996

(38) Gül, Abdullah. Siyaset kürsüsü, Milliyet, 12.01.2000

dirmesi hem takkiyenin güzel bir örneğini sergiliyor, hem de sözünü ettiği perspektifle Türkiye'nin değişen dünyada bir santim ilerleyemeyeceğini bildiğini katınıyor. Abdullah Gül'ün hocası Erbakan, Türkiye'nin siyasi pazarında GB ile ilgili tartışmaların siyasallaşmasına öylesine enterasan katkılarda bulunuyordu ki, bir ara kendini frenleyemeyerek, 6 Mart 1995 tarihli GB anlaşmasını “şuursuz ihanet” (39) olarak değerlendirmişti. Halkın %90'ının köle olmaya karşı olduğunu dahi haykırmaktan geri kalmadı Erbakan. Anavatanın satıldığını, GB ile Avrupa'nın bodrum katına hapis olunduğunu söylüyordu. İktidar olmaları halinde de GB'ni tanımayacaklarını ilan etmişti Erbakan. Milliyet'den Fikret Bila yaptığı açıklama ile de GB taraftarlarının İstanbul'u işgal eden İngilizlerin üzerine çiçek atan gayri müslümlere benzediğini dahi söylemeden çekinmeyen Erbakan, GB'ne alkış tutanların köleliği alkışladıklarını (40) ilan etmişti. Erbakan'ın bir başka portresi olan Ahmet Tekdal'da, GB'nin Türkiye'nin ölüm fermanı olduğunu, İsrail devlet başkanının istemi ile gerçekleştiğini iddia ediyordu. RP'nin her haliyle devamı olan şimdiki Fazilet Partisi, Helsinki zirvesi sonucuna yönelik dile getirdiği eleştirilerde görünürde haklılık payları çok olmakla beraber, nihai amaçlarının aynen eski RP gibi, Türkiye'yi Batı'dan koparmak olduğunu unutmamak gerek. FP Genel Başkan Yardımcısı Veysel Candan tarafından yapılan açıklamaya göre “önkoşulsuz ve ulusal çıkarlara aykırı olmamak koşuluyla Türkiye'nin AB'ye girmesiden yana olduğunu..., Türkiye'ye adaylık değil, aday adaylığı statüsünün önerildiğini” (41) hatırlatıyor.

Görüldüğü gibi Refah/Fazilet Partisi AB'ne bir “Hıristiyan Kulübü” ve “zülüm örgütü” olarak bakıyor. AB normlarına, siyasi etik, gelenek, demokrasi kültürü, hukuk devleti anlayışı, kadın hakları, farklı mezhepten olan insanlara yaklaşım gibi daha onlarca önemli konuya uymayan siyasal oluşumlardan biri de Necmettin Erbakan'ın Refah Partisi ve onun uzantısı konumundaki Fazilet Partisi gibi “kurumların” Türkiye'deki varlığıdır. Hiç bir AB ülkesi kendi demokratik düzenini

(39) Bkz. Erbakan, Necmettin. Şuursuz bir ihanet, Hürriyet, 9.3.1995

(40) Bkz. Bila, Fikret. Gümrük Birliği tamam, Milliyet, 14.12.1995

(41) Muhalefetten AB için farklı sesler, Cumhuriyet, 12.12.1999

yıkıp yerine “dinsel inançlara dayalı” bir akımın varlığına göz yummaz. Böylesi akımların palazlanmasına bile yine Avusrurya örneğinde olduğu gibi kayıtsız kalmaz. Yine hiçbir AB üyesi ülkede, Türkiye’de olduğu gibi hukuk devleti ve çoğulcu demokrasi yerine ikame edilecek bir “İslami Düzendan” yana olduğunu iddia eden benzer bir partinin bir “Hıristiyan düzendan yana” olduğunu söylemesine ve ona göre de icraatlarda bulunmasına asla mücade edilmez. 2 Temmuz 1992 tarihinde tüm dünyanın gözleri önünde gerçekleşen Sivas katliamının failerinin avukatlığını üstlenen Şevket Kazan gibi insanların her hangi bir AB üyesi ülkede bırakın Adalet Bakanlığı görevini yapmasına, eli kolunu sallayarak dolaşmasına dahi mücade edilmez. Kamuoyu ayaklanır. Hükümetler devrilir. Ama her nedense Türkiye’de tam tersi oluyor. Ve AB’ne “resmen adaylığının coşkusunu yaşayan” güzel Türkiye’de mafyadan din tacirlerine, Hizbullah’dan devleti soyan sahte yurtseverlere, satılık ve rüşvetçi sosyal demokratlara, eli kanlı ve eroinci ülkücü ve milliyetçi çetelere ve büyük ATATÜRK’ümüzün güzel adı arkasına gizlenmiş asalaklara kadar her ne aranırsa o var güzel yurdumuzda. Bu “varların” hiç biri, ülkemizin daha da gelişip güzelleşmesine ve AB ile bütünleşmesine katkı sunmuyor.

Fazilet ve yöneticilerinin Batı standartlarındaki bir demokrasinin Türkiye’de varlığını görünürde de olsa “savunmaları”nın asıl nedeni; kendilerinin de bu yolla daha da palazlanmasının yolunun açılacağı hayelini taşımalarından kaynaklanıyor. Aynen, terörist “PeKeKe”nin Helsinki görüşmelerinde “Türkiye lehine” gösteri yapması arkasında yatan neden gibi, Fazilet Partisi’de benzer siyasal amaçlar peşinde olduğundan, görünürde de olsa Türkiye- AB ilişkilerine “sıcak bakıyor”.

2. Türk Basımının Gümrük Birliği Ve Helsinki Zirvesi Örneğinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Yaklaşımı

6 Mart 1995 tarihli Türk Gazetelerin GB ile ilgili atmış oldukları manşetler görmeye değer. Hürriyet, GB’ni “Yüz Yıllık Rüya”, Sabah Gazetesi “Hoşgeldin Avrupa”, Milliyet “Nihayet Avrupalıyız” manşetlerinden okuyucularına duyurdular.

Hürriyet, GB ile 6 Mart 1995’in, 19. yüz yılda başlatılan batılılaşma sürecinde tarihi bir adım olduğunu ve Türkiye’nin gümrük duvar-

larını yıkarak GB'ne girdiği yorumunu yapıyordu. Aynı gazete bu kez Helsinki ile ilgili de 11 Aralık 1999 tarihli nüshasında "Adaylık tamam, Ankara buruk" manşetini kullanmış. GB arifesindeki Türkiye'nin ekonomik beklentilerini ön planda tutan Hürriyet "Gümrük Birliği'nden sonra şimdi de adaylık teklifi alan Türkiye ekonomisi için başlayan yeni dönemde kemerler sıkılacak, enflasyon yüzde 10 seviyelerine düşecek, Türkiye daha rahat kredi bulacak, yabancı sermaye Türkiye'ye daha fazla girecek, yatırımlar canlanacak" (42) diyerek, yine pembe bir tablo çizmiş. GB dolayısıyla Hürriyet'in Türkiye adına dile getirdiği ekonomik beklentiler bu güne kadar nasıl gerçekleşmediyse, Helsinki sonrası yaptığı değerlendirmelerde yine boş çıkacaktır.

Ertuğrul Özkök, 6 Mart 1995 tarihli Hürriyet'deki köşesinde, GB'nin Türkiye için büyük bir meydan okuma olduğunu vurguluyor ve "yeni bir süreçte atılan imza" şeklinde değerlendiriyor. Helsinki'ye yönelik de "Helsinki ya bir rüyanın kapısını açacak, ya da belki bir daha açılmamak üzere kapatacaktı" (43) diyerek, Türkiye'nin AB'ne adaylık statüsünün "resmen tanınmasının" olumluluğunu dile getiriyor.

Mehmet Ali Birand ise, GB ile kokuşan bir sistemin çökerek yerine yeni bir modern sistemin geçtiğini ve Türkiye Cumhuriyeti açısından yeni bir tarihi sürecin başladığı (44) kehanetinde bulunuyor. GB'den önceki düzeni "kokuşmuş" olarak değerlendiren sayın Mehmet Ali Birand, GB sonrası Türkiye için "özlemini çektiği(?) modern" düzene rahatlıkla uyum gösterip kendine düşen payı da "kokuşmuş" dediği düzende olduğu gibi "modern" düzende de yine fazlasıyla aldığından ve daha da alacağından şüphe etmemek gerek.

Hasan Cemal'de Sahah'daki köşesinde, "GB, Türkiye'nin son 150 yıllık moderleşmesi zincirinin önemli bir halkası (45) doğru tesbitine, Mehmet Barlas, Türkiye'nin GB sayesinde, ekonomideki karşılıklı ba-

(42) Helsinki Özel, Hürriyet, 11.12.1999

(43) Özkök, Ertuğrul. Dün CNN Türk'ü izlerken, Hürriyet, 11.12.1999

(44) Birand, Mehmet Ali: Artık Türkiye için yeni bir dönem, Sabah, 6.3.1995

(45) Cemal, Hasan: Türkiye için önemli ve olumlu bir aşama, Sabah, 7.7.1995

ğımlılığın ne anlama geldiğini öğreneceği (46) doğrusu ile katkı sunuyor. Cengiz Çandar ise GB'nin ekonomik yönüne değinerek, Türkiye'nin NAFTA, APEC veya AB gibi üç büyük ticari bloktan birine dahil olması gerektiğini vurguluyor ve GB'nin istihdama yönelik yaratacağı önemli katkılardan başka alanlarda da faydalı olacağını savunuyor (47). Bu beklentilerin hiç birinin gerçekleşmediği ileriki süreçlerde daha da net bir şekilde görülecektir.

Sami Kohen'e göre GB, Türkiye'nin Avrupa'ya uyum yolunu açacak (48), Ahmet Altan'da GB ile cennet ile cehennem bir arada olacak (49) diyor. Aradan geçen beş yıldan fazla zaman içinde görüldü ki; GB dolayısıyla Türkiye ne cenneti ne de cehennemmi yaşamaktadır.

Oktay Ekşi için GB, ülkenin sisasi bağımsızlığından vazgeçerek bir başka ülkenin hakimiyeti altına gönüllü olarak girmekle eşit. Türkiye'yi, AB aleyhine olabilecek üçüncü ülkelerle anlaşmalar yapmaktan alıkoyacağını veya Türkiye'nin çıkarını AB çıkarından ön planda tutan anlaşmaları imzalamaktan alıkoyacağını düşünüyor. Oktay Ekşi 30 Eylül 1995 tarihli Hürriyet'deki makalesine, GB anlaşmasının Türkiye'nin çıkarlarına denk düşmediğini, bundan dolayı da sadece Avrupa'nın değil Türkiye'nin çıkarlarını gözeten yeni bir anlaşmanın yapılması gereğinin altını çiziyor (50). Helsinki zirvesi ise Oktay Ekşi açısından, "Ama bütün bunlardan önemlisi" adaylığımızla ilgili özel bir şart koşulursa bunu kabul etmeyiz" diyen Türkiye'nin sözünde durup durmayacağıdır" (51) doğru tesbitinde bulunuyor.

Ahmet Altan gibi bir başka garip değerlendirme de merhum Yavuz Gökmen tarafından yapılmaktadır. Gökmen, GB'ni GB'ne taraf olanlarla olmayanlar arasında yapılan bir iç savaşa benzetiyor. GB tarafı olanlar sivil demokrasinin, GB tarafı olmayanlar da tek partili sistemden yana olan oligarşi (52) diye acayip bir değerlendirmede bulunuyor.

(46) Barlas, Mehmet: Yarı Avrupa'lılık bizi öylesine değiştirecek ki, Sabah, 7.3.1995

(47) Çandar, Cengiz/Gümrük Birliği: Türkiye ve Avrupa'nın ortak ihtiyacı, Sabah, 7.3.1995

(48) Kohen, Sami: Asıl iş bugün başlıyor, Milliyet, 6.3.1995

(49) Altan, Ahmet: Cennet ve Cehennem, Milliyet, 7.3.1995

(50) Ekşi, Oktay: Biz kabineyle meşgulken, Hürriyet, 30.9.1995

(51) Ekşi, Oktay. Kuyruk daha kopmadı, Hürriyet, 11.12.1999

(52) Gökmen, Yavuz: Artık büyük düşünmek zorundayız, Hürriyet, 03.08.1995

Benzer bir değerlendirme de Hakan Çelik tarafından Helsinki zirvesine yönelik yapılıyor. Çelik'e göre Türkiye'ye verilecek adaylık statüsü, "Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde görülecektir. Kendisine gelmiş ve onure edilmiş bir Türkiye, insan hakları ve demokratikleşme konularında daha cesur adımlar atacaktır" (53) diyerek Türkiye'de kendi tarihi birikim ve siyasi iradesine güvenmeyen ve varsayımlara dayalı çok yaygın olan bir kanıya bir kez daha dikkat çekmiş oluyor. O kanı da şu: Biz Türkler ülkemizin demokratikleşmesini beceremiyoruz, bari Batılılar gelsin ve bize hem demokrasi, hem özgürlük ve hem de refah getirsinler, biz de yan gelip yatalım. Yani Türkiye'nin demokratikleşmesini (sanki anti-demokratik bir ülkeymiş gibi) isteyenlerin çoğu çareyi AB'ne tam üyelikte görüyor. Basında da bu yanlış kanının tarafları ve örnekleri çok. Aynı beklenti Haluk Şahin tarafından da dile getiriliyor ve Türkiye'nin AB'ye üye olmasının gereklerine değindikten sonra " AB'ye girmenin Türk insanının yaşam kalitesinde bir sıçramaya yol açacağına inanıyorum. Çünkü, AB'nin hava kirliliğinden salatalıkların boyuna, kokereğin pişirilme biçiminden kaldırımların yüksekliğine her konuda belirlenmiş standartları var. Ve bu standartlar bizim bugünkü standartlarımızın üzerinde. Türkiye zorunlu olarak bu standartlara uymaya çalışırken bir sıçrama yapacak, daha sağlıklı, daha güvenli, daha temiz, daha iyi eğitilmiş, daha donanımlı insanların ülkesi haline gelecektir" (54) diyor. Gerçi AB'de kokereç yapımı ve tüketimi Türkiye'deki gibi yok, ama daha kokereç benzeri başka bir çok "besin maddesi" fazlasıyla var. Demek ki, kokereğin nasıl pişirilip hazırlanacağını öğrenmek için bile Türkiye'nin AB üyeliği gerekiyor. Sayın Şahin'in düşündüklerini tersine çevirirsek, Türkiye AB'ne üye olmazsa AB'deki tüm bu standartlar Türkiye'ye gelmeyecek ve dolayısıyla ne Türk insanının yaşam kalitesi yükselecek, ne demokrasisi gelişecek ve de ne iyi eğitim görmüş bireyler olacaklardır. Olamaz böyle bir mantık! Avrupa'nın her yönüyle gelişmiş ülkelerinin ilk sırasında yer alan İsviçre, AB'nin üyesi değil ve olmayı da düşünmüyor. Ama her AB ülkesi de İsviçre'nin gelişmişlik düzeyine imrenerek aralarındaki mesafeyi aşmanın olanaklarını arıyor.

(53) Çelik, Hakan. AB "hayır" derse Türkiye çekilir, Hürriyet, 7.12.1999

(54) Şahin, Haluk. Son değerlendirmeler, Hürriyet, 6.12.1999

“Adaylıkla birlikte, Türkiye’de yaşam A’dan Z’ye değişiyor. Oyunun kuralları artık farklı. Kendi içine kapanmış Türkiye artık geride kalıyor. Artık hiç kimse, insan haklarından demokrasiye, hatta bütçeye kadar uzanan her hangi bir sorunda, sadece içerden sorumlu değil. En az 16 ülkeye karşı sorumlu” diyen Yalçın Doğan, “ Adaylıkla birlikte, örneğin bütçeyi şimdiye kadar olduğu gibi, büyük açıklarla idare etmek mümkün değil. Adama kuruş kuruş hesap sorarlar” (55) uyarısında bulunuyor. Ancak, kimin kimden nasıl hesap soracağını açıklamıyor. AB’ne “adaylığı açıklanan”, tam üyelik müzakerelerinin başlatılması için binlerce yasal uygulamayı kendi ulusal mevzuatına uyumlu hale getirerek uygulamaya koymak zorunda olan Türkiye gibi bir ülkeden, bütçeyi büyük açıklarla niçin kapatıyorsun diye AB’ne hesap sorar ne de ilgilenir. Bu Türkiye’nin kendi sorunu ve henüz AB’yi rahatsız edecek aşamada değil. Türk halkı, bütçeyi sürekli büyük açıklarla kapatan insanları kendisine yönetici olarak seçiyorsa, bu AB’nin değil, Türkiye’nin sorunudur. Kaldı ki AB’de de bütçeleri açık veren ülkelerin sayısı az değil.

Hadi Uluengin’de GB’ne evet demenin, yeni bir yaşama yeni bir dünyaya ve yeni bir Türkiye’ye taraf olmakla aynı olduğunu (56) söyleyerek, bildik zihniyeti çarpıcı bir şekilde dile getiriyor. Zeynep Atıkkın’da benzer bir yaklaşımla, GB’nin Türkiye’de yeni normların, yeni yapılanmanın kendine güveni beraberinde getireceği inancını (57) dile getiriyor. Nezih Demirkent ise, GB’nin Avrupa’ya doğru atılmış önemli bir adım (58) olduğunu söylüyor. Demirkent, herhalde GB olgusunun Türkiye’nin batılılaşma sürecindeki önemli bir aşaması olarak görüyor. Veysi Sevgi’nin beklentisi ise Erbakan Hocanın “ağır sanayi hamlesi” benzeri boş bir hayelden öteye gitmiyor. Veysi Sevgi, GB sayesinde AB ağır sanayinin Türkiye’ye kayacağını ve bundan dolayı da Türkiye’nin önümüzdeki ilk dokuz ay içinde gerekli uyum yasalarını çıkarması gerektiği (59) boş hayelini dile getiriyor.

(55) Doğan, Yalçın. Çünkü, oyun değişecek, Milliyet, 11.12.1999

(56) Uluengin, Hadi: Gümrük Birliğine evet, Hürriyet, 2.3. 1995

(57) Atıkkın, Zeynep: Gümrük Birliği ve Şefkatli Müdür, Hürriyet, 7.3.1995

(58) Demirkent, Nezih: Avrupa’nın eşiğinde, Hürriyet, 3.8.1995

(59) Gümrük Birliğine uyum hazırlıkları, Hürriyet, 11.3.1995

Derya Sazak, “2 yıl önceki Lükemburg zirvesinde Türkiye’nin adaylığı kabul edilmiş olsaydı, ara bu kadar açılmayacaktı ve Ankara doğrudan “müzakereye geçilecek” taraflardan biri haline gelecekti” (60) diyerek, Türkiye’den tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasının ön koşullarından biri olan “Kopenhag kriterlerini” eksiksiz ve AB’nin uygun bulunduğu normlarda uygulamaya koymuş olacağını şartını görmezlikten geliyor. Son iki yıl içinde Türkiye’de AB’nin istediği ölçüde ne gibi köklü değişiklikler oldu? “Kopenhag kriterlerine” uyum bir iki yasal düzenlemeyle bir iki yıl içinde yerine getirilecek türden değil. Türkiye’nin konumu Avrupa’dan bakılınca, Türkiye’deki günlük siyasetin içinde boğulup kalan ve gözü siyasi rant peşinde koşmaktan başka bir şey görmeyen onlarca siyasi, bürokrat ve basın mesubunun görmek istediğinden çok daha farklıdır.

Milliyet’den Sami Kohen “Helsinki’de alınan kararın AB için bir devrim niteliğinde olduğunu unutulmamalı. İlk kez bu topluluk, Müslüman ve aynı zamanda kısmen Asyalı olan bir ülkeyi kendi saflarına almayı kabul ediyor...350 milyon AB insanının bunu hazmetmesi ve benimsemesi (yani sonunda “Türkler de bizden” diyebilmesi) lazım” (61) diyerek, 1963 tarihli Ankara Anlaşmasının açık hükümlerini görmezlikten geliyor. 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşmasını, dönemin AET Komisyonu, “Türkiye’nin Avrupa’daki entegrasyon ve genişleme hareketleri işbirliklerine etkin bir biçimde katılarak özgür dünya’daki tüm politik ve ekonomik örgütlere iştirak etmenin kararlılığı” olarak değerlendirdiğini bizzat AB yazılı kaynaklarından (62) okumak mümkün. Yine dönemin AET Komisyonu Başkanı Alman Walter Hallstein, Türkiye’nin bu kararlılığını “Avrupa’nın bir parçası” (63) olmasına bağlamıştı. En önemlisi de dönemin AET Konseyi Başkanı Kurt Schmücker’in Ankara Anlaşmasının imza töreninde yaptığı konuşmasındaki tarihi değerlendirmesidir. Helsinki zirvesinden 37 yıl önce “Türkiye, tarihiyle, hedefleriyle, ATATÜRK’ün arzuladığı biçim

(60) Sazak, Derya. Adaylık, Milliyet, 11.12.1999

(61) Kohen, Sami. Ertesi gün..., Milliyet, 14.12.1999

(62) Bulletin der EG, 1/1965, S.20

(63) Hallstein, Walter. Bulletin der EG, 1/1965, S. 21

ve hükümetiyle Avrupa'ya aittir" (64) diyen Kurt Schmücker, Helsinki zirvesi ile "Türkiye nihayet Avrupa'nın bir parçası" veya "Helsinki zirvesi ile nihayet Avrupalılığımız teyit edildi" gibisinden değerlendirmelerde bulunanların yüzünü kızartırcasına, Türkiye'nin Avrupalılığını veya Avrupa'nın bir parçası oluşunu Helsinki zirvesiyle değil, Ankara Anlaşması ile teyid edildiğinin altını kalın çizgilerle çiziyor.

GB ve Helsinki zirvesi karar ve sonuçlarının yanlış ve eksik tartışıldığı bu ortama bakarak fikir yürütmeye çalışan Türk halkı ise, vereceği kararlarda elbetteki objektif davranamayacaktır. Dönemin Büyükelçisi Özülker'in verdiği bilgiye göre, Türk halkının % 70'i GB yanlısı. GB anlaşmasından üç ay sonra Milliyet adına Piar Gallup tarafından yürütülen kamuoyu araştırmasına göre, Türklerin üçte ikisi (% 65,5) GB taraftarı iken, % 26,4'ü GB'ne karşı. % 61'de GB'nin Türkiye'nin lehine olduğunu düşünüyor (65). GB taraf olan veya olmayan sıradan vatandaşa, GB nedir diye sorduğunuzda, büyük bir ihtimalle "belki biz de oralara gider iş buluruz" türünden yanıtlar vereceklerdir. Tabii bu da GB'ni kendisini ve etkilerini açıklamaya yetmez.

3. Avrupa Birliği Genişleme Süreçlerinde Türkiye ve Helsinki Zirvesi

3.1 "Agenda 2000"de Avrupa Birliği Genişleme Stratejisi Ve Türkiye

AB, 1957 yılından bugüne kadar, farklı aralıklarla tarihinde toplam dört kez genişledi. 1969'daki Lahey zirvesinde ilk genişleme kararı alındı. Bu ilk genişleme halkasına 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka dahil edildi. Böylece 6'lar olarak bilinen dönemin Avrupa Topluluğu (AT) 9'lar olarak anılmaya başlandı.

(64) Schmücker, Kurt, Bulletin der EG, 1/1965, S. 20

(65) Bkz. Milliyet 2.6.1995

AB'nin ilk genişlemesinin ardından Türkiye, 1970 tarihli Katma Protokol (66)'de öngörüldüğü şekliyle AT'na karşı 12 ve 22 yıllık listelerde sıralanan sanayi ürünleri için üçüncü defa gümrük indiriminde bulunması gerekiyordu. Dönemin Türkiye Başbakanı sayın Bülent Ecevit, Türkiye'nin bu yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğini açıkladı. AT'na karşı Türkiye'nin yükümlülüklerini 1976 yılından itibaren beş yıllığına ertelendiğini duyuran Ecevit hükümeti, bir biçimiyle Türkiye'nin içinde bulunduğu zor ekonomik şartları dile getiriyordu. Sayın Ecevit, Türkiye'nin AT'na karşı yükümlülüğünün ertelenmesi ile belki de Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğini garantileyecek tarihi bir fırsatı da beraberinde kaçırmış oldu. Zira aynı yıl Yunanistan, AT'na tam üyelik talebinde bulunmuştu. Türkiye'nin 1976 yılında AT ile ilişkilerini ekonomik zorluklarından dolayı kesme noktasına getirmesi, belki de Yunanistan'ın AT'na tam üyeliğinin önünü açmış oldu. Zira Yunanistan ile beraber Türkiye'de AT'na üyelik talebini iletmiş olsaydı, her ikise de büyük bir olasılıkla "red" veya "olur" kararı ile karşılaşacaktı. Yunanistan'ın 1981 yılında tam üye olmasıyla ikinci kez genişleyen AT, 1986'da Akdeniz ülkelerinden İspanya ve Portekiz'de aralarına katarak hem üye sayısını 12'ye çıkardı ve hem de böylelikle Topluluğun Akdeniz kanadını, "Yeni Akdeniz Politikası" (67) ile epeyce güçlendirmiş oldu.

AB'nin kuzeye açılması 1995 yılında oldu. 1 Kasım 1993'te Maastricht Anlaşmasının (68) yürürlüğe girmesiyle artık AB'nin aynı zamanda politik bir birlik olmada da önemli bir mesafe katedilmiş oldu. Politik birliğe yönelik hızlı gelişmelerin yaşandığı bir dönemde Avus-

(66) Katma Protokol için bkz. Zusatzprotokoll von 1970 zum Abkommen vom 12. September 1963 zur Gründung einer Assoziation zwischen der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft und der Türkei für die Übergangsphase der Assoziation vom 23. November 1970, Amtsblatt der EG, Nr. L 293/6 ff vom 29.12.1972

(67) AT'nun üçüncü genişlemesinden sonraki Akdeniz Politikası ile ilgili yeni oluşumlar için bkz. Kommission der Gemeinschaft. Europa-dritte Welt, ein Dialog: Luxemburg 1989. Amt für amtliche Veröffentlichungen der Europäischen Gemeinschaften.

(68) Maastricht Anlaşmasının Almanca Tam Metni için bkz.: Der Vertrag, Europäische Union, Europäische Gemeinschaft. Der Vertragstexte von Maastricht mit den deutschen Begleitgesetzen. 3. Auflage, Europa Union Verlag 1999

turya, Finlandiya ve İsveç' in katılımıyla toplam üye sayısı 15'e çıkan AB, 2000 li yılların ilk çeyreğinde, tam üye olmak için sırada bekleyen diğer üye aday adaylarını bünyesine almayı ilk öncelikli hedefleri olarak açıkladı. AB, bu genişlemesinde AB Komisyonu tarafından 15 Haziran 1997 yayımlanan "Agenda 2000" (69) raporunda ana hatlarıyla açıkladı. Buna göre AB, 2002 yılına kadar her hangi bir adayın tam üyeliğini hazmedecek durumda olmadığından, kendisini yeni üyelere hazırlayacak biçimde tüm kurumlarıyla "reformede olacaktır".

Komisyonun "Agende 2000" raporunda, AB'nın 2000'li yıllarda ön gördüğü "genişleme stratejisi" çerçevesinde, Türkiye'yi yakından ilgilendiren ve iki yıl sonra Helsinki zirvesinde sözlü olarak dile getirilen ve daha sonra da yazılı metinlere dökülen "adaylık statüsünün resmen tanınması" gerçeğine değiniliyor. Komisyonun adı geçen raporunda Türkiye hakkındaki değerlendirmesi aynen şöyle: "*Türkiye'nin AB'ne üyeliği esas itibariyle ilk kez 1964 tarihli Ankara'daki Ortaklık Anlaşması ile tesbit edilmiştir. Ve bu daha sonra Komisyonun Türkiye'nin 1987 tarihli tam üyelik talebine yönelik 1989 tarihinde hazırladığı raporunda yeniden teyid edilmiştir. Ortaklık Konseyi, 29 Nisan 1997 yılında Türkiye'nin tam üyeliğinin söz konusu olduğunu yeniden teyid ederek, Türkiye'nin diğer aday ülkelerle aynı objektif kriterlere ve kriterlere göre muameleye tabi olacağını karara bağlamıştır*". AB'nın yazılı bu belgesinden de anlaşılacağı üzere, Türkiye'ye Helsinki'de tanınan "adaylık statüsü" nün yeni bir oluşum olmadığı gibi, tüm iddaların aksine tarihi bir karar da değildir. Bu konudaki asıl tarihi karar, 1963 tarihli Ankara Anlaşması ile verilen karardır.

3.2. Ankara Anlaşması

AB Komisyonu adı geçen "Agenda 2000" raporunda bahsettiği 1964 tarihli Ortaklık Anlaşması, 12 Eylül 1963'de imzalanan Ankara

(69) Agenda 2000 için ayrıntılı bilgi için bkz. Europäische Kommission, Agende 2000. Eine stärkere und erweiterte Union, in: Bulletin der Europäischen Union, Luxemburg 1997, Beilage 5, S. 61 f

Anlaşmasıdır (70). Bu yıl, Türkiye'nin Avrupa'ya demirlediği tarih olarak da biliniyor. Ortaklık Anlaşması olarak da adlandırılan Ankara Anlaşması ile dönemin Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile Türkiye arasında bir "Ortaklık İlişkisi" kurulmuştu. Bu "Ortaklık", Ankara Anlaşması'nın 2 maddesi 3 bendinde belirtildiği şekliyle, hazırlık aşaması, geçiş aşaması ve son aşama olmak üzere toplam üç farklı aşamadan oluşmaktadır. Ortaklık ilişkisinin her üç aşamasında tarafların birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri maddeler halinde sıralanmıştır. Kurulan bu "Ortaklık İlişkisi", aynen dönemin AET'sini oluşturan 1957 tarihli Roma Anlaşmalarında olduğu gibi özünde bir GB esasına dayanmaktadır. Türkiye ile eski AET'nin devamı olan bugünkü AB arasındaki "Ortaklık İlişkilerinden" adına "Ortaklık Konseyi" denilen bir organ sorumludur. Bu "Ortaklık Konseyi" kurulan "Ortaklık İlişkisinin" en üst organıdır. Ankara Anlaşmasının 6 maddesi gereği kurulan ve görevleri yine Ankara Anlaşmasının ilgili maddelerinde (madde 22'den 27'ye kadar) sıralanan bu "Ortaklık Konseyi" yılda en az iki kez bakanlar düzeyinde bir araya gelir. Ve "Ortaklık İlişkisi" ile ilgili her türlü karar bağlayıcı nitelikte yine "Ortaklık Konseyi" tarafından alınır. Türk Hükümeti yetkilileri ile AB ve AB Komisyonu yetkililerince oluşturulan "Ortaklık Konseyi" kararlarını, 6 Mart 1995 tarihli "Gümrük Birliği Anlaşması" (71) somut örneğinde olduğu gibi oy birliği ile alır.

1970 tarihli Katma Protokolün yürürlüğe girmesiyle 1973'de son-
ra başlayan 22 yıllık süreç, 1.1.1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük
Birliği Anlaşmasının ile sona eren süreçtir. "Ortaklık İlişkisinin" son
aşamasının karmaşık başlangıcını oluşturan GB, taraflar açısından bir

(70) Ankara Anlaşması için bkz. Abkommen zur Gründung einer Assoziation zwischen der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft und der Türkei (64/733/EWG) vom 12. September 1963, Amtsblatt der EG, Nr. 217/3687 ff vom 29. Dezember 1964

(71) Gümrük Birliği müzarekeleri sonucu hazırlanan anlaşma metin için bkz. Europäische Union: Beschluß des Rates über einen gemeinsamen Standpunkt der Gemeinschaft im Assoziationsrat EG-Türkei über die Durchführung der Endphase der Zollunion, in: Europäische Union, Interinstitutionelles Dossier Nr.95/ 0101. (ACC). 7092/95, Brüssel, 9. Juni 1995.

aşamadır. Başlı belli ancak sonunun Türkiye'ye has özelliklerden dolayı nasıl olacağı pek kestirilemeyen GB ve sonrası, Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğini bir şekilde gündeme getirecektir. Ankara Anlaşmasının imzalanış gerekçesine de bakıldığında hemen anlaşılacağı üzere, "Ortaklık ilişkisi" nin nihai amacı Türkiye'yi AB'ne tam üye yapacak koşulların oluşumunu sağlamaktır. Ancak bu sürecin işletilebilmesi için, kuralları yine Türkiye'ye karşı daha güçlü olan AB belirleyecektir. Bir başka deyimle, AB tarafından kendi lehine ve istemi doğrultusunda Türkiye'de "olumlu gelişmeler" tesbit edilirse, "Ortaklık Konseyi", Ankara Anlaşmasının 28'ci maddesinde öngörüldüğü üzere, Türkiye'nin AB'ne tam üyelik prosedürünü işleme koyacaktır. Söz konusu madde, Türkiye'nin AB'ne adaylığının hukuksal temelini oluşturduğu gibi, bunu bir daha bir başka kurum veya zirve tarafından teyid edilmesine de gerek bırakmayacak kadar net ve anlaşılır biçimde tesbit etmiştir.

3.3. Lüksemburg ve Köln Zirve Kararları ve Türkiye

11-12 Aralık 1997 tarihleri arasında Lüksemburg'da gerçekleşen AB Konseyi Zirvesi, aynı zamanda Birliğin Doğu'ya açılmasında tarihi kararların verildiği bir platforma dönüştü. Tarihinde beşinci kez bu kadar kalabalık bir ülke grubuyla bir anda genişleme kararı alan AB, gerçekleştirdiği zirveye, deyim yerindeyse, Türkiye'nin dışında herkesi davet etmişti. Lüksemburg zirvesinde; AB'ne tam üye olmak isteyen aday ülkelerin adaylık süreçlerine yönelik yeni bir prosedür belirlendi. Böylelikle AB'nin Doğuya genişleme süreci önündeki tüm engeller giderilerek, gerekli prosedür de resmen başlatılmış oldu. "Agenda 2000"de AB Komisyonu tarafından öngörülen tavsiyeler çerçevesinde, 31 Mart 1998 gününden itibaren AB ile on Doğu ve Orta Avrupa Ülkesi ve Kıbrıs Rum Cumhuriyeti (KRC) (72) arasında tek tek tam üyelik müzakereleri başlatılması gündeme getirildi. Gündemin bu maddesi de aynı zamanda, Lüksemburg zirvesinin temelini oluşturuyordu. Başlatılan bu yeni ve bir o kadar da tarihi niteliği olan sürecin başarıyla so-

(72) Kıbrıs Rum Cumhuriyeti'nin AB ile tam üyelik müzakereleri için ayrıntılı bilgi için bkz. Dr. Aydın Fındıkçı, Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinde Kıbrıs Faktörü, Mülkiye, Ocak-Şubat 2000, S. 109-127.

nuçlanması aynı zamanda Avrupa'nın da bölünmüşlüğüne bir son vererek "Birleşik Avrupa"nın yolunu açmış oldu.

Lükemburg zirve kararına göre, adayların tümü aynı kıstaslarla ve eşit şansla AB'ne aday olma imkanlarını elde etmiş oldular. Ancak müzarekeler iki aşamada yürütülecektir diye de bir şart kondu. Buna göre, AB'nin genişleme prosüdüğü 30 Mart 1998 tarihinde gerçekleştirilen bir "Avrupa Konferansı" ile resmen başlatılmalıydı, ki öyle de oldu. Bu konferansa, Türkiye'den başka 15 AB üye ülke Devlet ve Hükümet Başkanları ile AB'ne aday 11 ülke Devlet ve Hükümet Başkanları ve Dışişleri Bakanları çağrıldı. Bu konferanstan sonra sadece Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve KRC ile tam üyelik müzarekelerinin başlatılmasına karar verildi. Ayrıca bu müzarekelere paralel olarak da, Bulgaristan, Letonya, Romanya, Slovakya ve Litvanya ile müzareke hazırlıklarının hızlandırılma kararı çıktı. Bu zirvede Türkiye'nin adı bile anılmadı. Oysa Türkiye'nin beklentisi, kendisinin genişleme sürecinde yer alan diğer ülkelerle aynı kefeye konarak adaylığının teyid edilmesi yönündeydi. Türkiye'nin bu beklentisi 1999'un ikinci yarısında yapılan Köln zirvesinde gerçekleşmek üzereyken, özellikle Yunanistan ve İsveç'in girişimiyle engellenmiş oldu.

Köln zirvesinin sonuç bildirisinde, Yunanistan ve İsveç'in girişimiyle dönemin AB Konseyi Alman Başkanı Türkiye'nin adını bile ağzına alamadı. Yunanistan ile İsveç'in Türkiye karşıtı tutumu Köln zirvesi sonuç bildirisine damgasını vurmasaydı, Helsinki'de çıkan karar, Köln'de adlandırılacaktı. AB Konsey Başkanı, Türkiye'nin "Kopenhag kriterlerine" uyum göstererek gerekli politik ve ekonomik reformları yerine getirmesini talep edecekti. Özellikle de Türkiye'nin yoğun bir şekilde uygulamaya koyduğu politik ve sosyal reformların önemi ve gerekliliğine değinilerek Türkiye'ye destek verilecekti. Sonuç bildirisinde çıkartılan bir başka bölüm ise, AB Konsey Başkanının, AB Komisyonu ve Konseyi'ne yönelik talebi ile ilgiliydi. Buna göre, Türkiye ile bir "Avrupa Stratejisi" geliştirerek, Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyumunu sağlayacak reformları gerçekleştirmede gerekli yardımı sunmak olacaktı. Buna ek olarak da, Türkiye'ye Helsinki'de yapılacak zirvede diğer adaylarla eşit muameleye tabi tutulacağı ve

kendisinin AB'ne adaylığının "resmen teyid edileceği" sözü verilecekti.

Lükemburg zirvesi sonrası alınan karar gereği müzarekelere yönelik yapılan açıklamaya göre de, tüm adaylarla aynı zamanda başlatılan görüşmelerin aynı anda başarılı sonuçlanacağı anlamının çıkarılmayacağı uyarısıdır. Başarılı sonuca ulaşmak, AB'nin istediği şartları yerine getirmek durumunda olan adayların çabalarına bağlı olduğu vurgulandı. Üyelik prosedürünün şartları "hızlandırılmış yakınlaştırma stratejisi" aracılığıyla belirlenecektir. Bu strateji "üyelik partnerliği" ve "hızlandırılmış ilerleme yardımı" olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üyelik partnerliği, AB'ne aday Orta ve Doğu Avrupa ülkelerin bir nevi karnesini teşkil etmektedir. Böylelikle hangi aday ülkenin, AB'ne uyumunda ne tür eksiklikleri olduğu tesbit edilecek, neye ihtiyaç duyacağı ve bunun nasıl giderileceği belirlenecek ve ona göre de AB tarafından gerekli mali yardımlar yerine getirilmek üzere "karneye" yazılacaktır. Bu prosüdür, Türkiye ile tam üyelik müzarekeleri başladığı zaman da işleme konacaktır. Türkiye'ye de bir "karne" verilecek ve böylelikle "ev ödevini" istendiği gibi eksiksiz ve tam zamanında yerine getirip getirmediği tesbit edilecek.

AB'ne tam üyelik talebinde bulunan her aday ülke bir başka aday ülke ile eşit şartlarda ve eşit seviyede tam üyelik görüşmelerine başlayacak ve birbirlerinden bağımsız ayrı ayrı zamanlarda tam üye olabilecekler. Ülkelerin birbirlerine karşı mevcut ekonomik yapılarındaki üstünlükleri veya siyasal alandaki eksiklikleri müzarekelerde ülkelerin aleyhlerine veya lehlerine kullanılmayacak, her aday üye kendi gerçeği içinde değerlendirilecektir. Her aday ile tam üyelik görüşmeleri ayrı ayrı ve değişik zamanlarda yapılacak, görüşmelerin erken veya geç başlatılması tam üyelik sürecini olumlu veya olumsuz etkilemeyecektir.

Lükemburg zirvesinde Türkiye'yi AB'ne yaklaştıracak bir "Avrupa Stratejisi" de belirlenmişti. Bu strateji özellikle de GB'nin daha da derinleştirilmesini, mali işbirliğinin geliştirilmesini ve Türkiye tarafından birbirini takip eden AB hukuk normlarına uyumunu içermekteydi. Ancak, Türkiye'de azınlık haklarının (kastedilen Kürt kökenli Türk vatandaşlarıdır) ihlali, Türk-Yunan ilişkilerinin gerginliği ve Kıbrıs soru-

nunun varlığı gibi nedenleri ileri süren AB, Türkiye'yi Lüksemburg'da da genişleme sürecinin dışında tuttu. AB'nin bu tutumuna karşı Türkiye'nin tavrı haklı olarak çok sert oldu. Böylelikle Türkiye, Lüksemburg zirvesinde karara bağlanan genişleme sürecine dahil edilmedi. Bunun yerine, 30 Mart 1998 tarihli Avrupa Konferansına davet edildi. Bu davete Türkiye iştirak etmedi. Türkiye'ye Lüksemburg'da adaylık statüsü verilmemiş olması, dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın, AB ile siyasi diyalogu Türk-Yunan, Kıbrıs ve insan hakları gibi konularıda kestiği açıklamasına neden oldu. Lüksemburg zirvesinde, Eski Doğ Avrupa ülkelerinin tamamına yakını ile tam üyelik müzarekeleri başlatma ve adaylık statüleri tanıma kararı alan AB, yıllardır müttefiki olduğu Türkiye'ye Lüksemburg'da "sen beklemeye devam et, biz sıran gelince sana haber veririz" diyerek, bir kez daha dışlamış oldu.

4. Helsinki Zirve Hazırlıkları ve Türkiye'nin Adaylık Statüsü

AB-Komisyonu, 11-12 Aralık 1999 tarihli AB Konseyi Helsinki Zirvesi öncesi yayımladığı "İlerleme Raporunda" (73) Türkiye'ye Helsinki'de "adaylık statüsü" verilmesini talep etti. 13 Ekim 1999 tarihinde açıklanan AB Komisyonu "İlerleme Raporunda", iki yıl önce AB Lüksemburg zirvesinde alınan karar gereği (74), 1998 Nisan'ından itibaren tam üyelik uyum protokolleri müzarekelerine başlandı. Bu raporda açıklandığı üzere aday ülkelerle tam üyelik müzarekeleri gruplar halinde değil, tek tek yapılan görüşmelerle sürdürülmektedir. Aday olma ile tam üyelik birbirlerinden temelde farklı iki olgu olduğu için, adaylar ile yapılan görüşmelerin tam üyelik müzarekeleriyle karıştırılmaması gerek. Aday ülke ile tam üyelik müzarekeleri geçmiş dönemlere kıyasla otomatikmen değil, AB Konseyi tarafından belirlenen ve istenen belli başlı ekonomik, siyasi, sosyal ve hukuki şartlar yerine getirildikten sonra başlatılmaktadır. Bundan dolayı tam üyelik için koşulları uygun olan ülkelerle AB tam üyelik görüşmelerine başlıyor.

(73) AB'den adaylık var müzakere yok, Hürriyet, 14 Ekim 1999

(74) Bkz. Europäischer Rat in Luxemburg, Tagung der Staats- und Regierungsschefs der Europäischen Union am 12. und 13. Dezember 1997, Schlußfolgerung des Vorsitzes, in: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung (Hrsg), Buletin 12 (1998), Bonn, S. 141-140, alıntı yapılay sayfa 143.

AB Komisyonunun yukarıda değinildiği anlam ve çerçevede Türkiye'yi ilgilendiren kararına Avrupa Parlamentosu (AP) tarafından da destek geldi. AP, Aralık 1999 başında Türkiye ile ilgili aldığı bu kararda, AB'nin Helsinki zirvesinde Türkiye'ye adaylık statüsü verilme kararını desteklediğini açıkladı. AP aldığı bu kararla; "Türkiye'nin AB'ye tam üyelik adaylığının bir hak olduğunu" teyid etti. "Fransız yeşil parlamenter Daniel Cohn-Bendit'in, adaylık statüsünü Öcalan'ın idamına bağlama önerisi reddediliyor. Sadece bununla kalmıyor, Türkiye'den söz eden maddenin hemen arkasından karara eklenmesi istenen 'Konsey'in Helsinki'de Avrupa'nın sınırlarını belirlenmesi" önerisi de kabul görmüyor. Bu maddenin amacı, Türkiye'nin Avrupalılığı konusunda tartışma yaratmaktır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin adaylığı ve atması istenen adımlar konusunu sulandırmama eğilimini gösteriyor... karar metninde, aynı zamanda Kopenhag kriterlerinden ne kadar uzak olduğu bu yüzden (diğerleri ile müzakereler başlarken) Türkiye ile tam üyelik görüşmelerinin başlamayacağı, yapılması gereken reformlara ilişkin çok net bir yol haritasının hazırlanması gerektiği ve 'bir aday ülke olarak Kopenhag kriterlerine, özellikle de insan hakları ve azınlık hakları konusundaki kriterlere uyum konusunda açık ve inandırıcı adımlar atması gerektiği belirtiliyor" (75). Gerek AB Komisyonu ve gerekse de AP, Türkiye'den beklentilerini dile getirirken olay siyasal anlamda dönüp dolaşıp "Kopenhag kriterlerine" dayanıyor. Zaten Helsinki öncesi Türkiye'nin "demokratik sol" ya da "ulusal sol"cu Dışişleri Bakanı İsmail Cem "Türkiye Kopenhag kriterlerini kabul etmeye hazırdır. Sınır anlaşmazlıklarının çözüm yöntemlerini gösteren Gündem 2000'i ve Amsterdam Anlaşması'nın 6'ncı maddesini kabul etmeye hazırdır" (76) açıklamasıyla AB'ne Helsinki'de Türkiye'ye yönelik alacakları "tarihi kararı" öncesi açık bir çek vermiş oldu. Türkiye adına takınılan bu talihsiz tavır, önümüzdeki süreçte (özellikle de 2002'den sonra) AB'nin ülke içindeki yandaşlarıyla Türkiye'den almayı umduğu onlarca siyasal tavizlerin güle-oyunaya elde edilmesinin temelini de atmış oldu.

(75) Tinç, Ferai: Avrupa'nın ilk mesajı olumlu ama temkinli, Hürriyet 3 .12.1999

(76) İşte Cem'in Taahhütleri, Hürriyet, 8.12.1999

1993 yılından beri “Kopenhag kriterlerinin” ne olduğu tüm dünyaca (Türkiye’yi yönetenler hariç) biliniyordu. Buna rağmen Türkiye’yi yönetenler, “Kopenhag kriterlerine” uyum prosüdürünü bir türlü Türkiye’nin gündemine taşıyamadılar, atılması gereken adımları da (örneğin Türkiye’de idam cezasının kaldırılması gibi) atmadılar. Türkiye’nin Batı dünyasında yerini alması gerektiğine inanan milyonlarca çağdaş Türk insanı, ATATÜRK Cumhuriyeti’nin milyonlarca gönüllü taraftarı “Kopenhag kriterlerine” (AB üyeliğinden kaynaklan nedenlerden dolayı değil, daha çağdaş ve daha onurlu bir yaşam için), uyum gösterebilen bir Türkiye özlemini çektiklerini yıllardır bangır bangır bağırırken, Türkiye’yi yönetenler bu haklı istemlere hep kulaklarını tıkadılar. Siyasi rant hesaplarıyla hem Türkiye’nin önünü tıkadılar hem de Türkiye’ nin Avrupa’da hak etmediği ölçüde imajının bozulmasına neden oldular. Örneğin Almanya’da Türkiye sadece ve sadece insan hakları ihlalleri, silah ticareti, mafya ve uyuşturucu ticareti gibi insanın yüzünü kızartan konularda basın yayın organlarında haber oluyor. Bu çarpıklığın tek sorumlusu Avrupa’nın siyasi normlarına uymamak için ne gerekiyorsa eksiksiz yerine getiren ve tek liderli partilerin sultasında boyun büken zihniyettir. Kendi halkının demokratikleşme istemlerine kulak tıkayan ve sıra dışardan gelen dayatmalara gelince aniden “demokratlaşan” ve “biz zaten Kopenhag kriterlerini kendi halkımız için istiyoruz” demek, AB kamu oyununda hiç de inandırıcı bulunmuyor. AB Komisyonu, AP ve AB Konseyi, “Kopenhag kriterlerine” uyumun Türkiye ile AB’ne tam üyelik müzakerelerin başlangıcı için ön şartlardan biri derken hizayan gelen Türkiye’nin “yöneticileri”, insana gerçekten AB’siz Türkiye “demokratikleşemez” izlenimini veriyor. Oysa, AB kurucu üyeleri de dahil olmak üzere bir kurum olarak AB’nin kendisi de dahil olmak üzere bugüne kadar bir üçüncü ülkeye demokrasiyi götürüp yerleştirdikleri görülmemiştir. Aydınlık’ın Ocak 2000 son sayısında sayın Pro.Dr. Korkut Botovat’ın deyişiyle “Avrupa hem faşizmin hem de demokrasinin beşiğidir. Avrupa’nın demokrasiyi götürdüğü bir ülke yoktur. Bugünkü Avrupa sermayenin Avrupasıdır”. Avusturya, Almanya ve İtalya örneklerinden görüleceği üzere ırkçılık her geçen gün tehlikeli boyutlara varan bir ivme kazanıyor. Ve bu üç ülke de yakın geçmişte faşist rejimleriyle dünya insanlığını cayır cayır yakan AB’nin üyesi Avrupa ülkeleridir. Yine bu ülkelerin hiç biri bir

üçüncü ülkenin demokratikleşmesinde veya orada demokrasinin filizlenip boy vermesinde rol oynamamışlardır. Almanya'nın Solingen, Wiesbaden ve Mölln gibi şehirlerinde Türkler sırf Türk oldukları için ırkçı ve Nazi'lerce yakıldı.

4.1. Avrupa Birliği Konseyi Helsinki Zirvesi Kararları

AB Konseyi, 11-12.1999 tarihli Helsinki zirvesinde, kendisinin 37 yıllık "Ortak Üyesi" Türkiye'ye, "tam üyeliğe aday olduğu müjdesini" verdi. Bu "müjde sayesinde", büyük Türkiye'nin küçük yöneticileri açısından Türkiye'nin de "Avrupalılığı resmen teyid edilmiş" oldu. Türkiye'nin AB'ne "adaylığının resmen kesinleştiği" bu zirvede, Türkiye Eski Doğu Bloku ülkelerinin hemen arkasından, 13'üncü aday ülke olarak ilan edildi. Helsinki'de AB'nin genişleme ile ilgili aldığı ve dolayısıyla da Türkiye'yi yakından ilgilendiren kararların ana hatları kısaca şöyle (77) :

- AB, şu anda 13 aday ülkeyi kapsayan, adaylık sürecinin doğasının, tek bir çerçeve içinde değerlendireceğini teyid eder;
- AB ile tam üyelik müzakerelerine katılan ülkeler eşit kriterlerde değerlendirilecektir.
- AB'ye aday ülkeler, sözleşmelerle belirlenmiş, AB hedefleri ve değerlerini paylaşmak zorundadır;
- AB, bu çerçevede, sorunların Birleşmiş Milletler sözleşmesine uygun olarak barışçı bir biçimde çözülmesinin önemine değinir ve aday ülkelere, sınır sorunları ve diğer ilgili sorunları çözmeleri için gerekli çabayı göstermelerini ister;
- Bu konuda başarıya ulaşılmaması halinde, ülkeler makul bir zaman süresi içinde sorunları Lahey Adalet Divanı'na götürmelidirler;
- AB ayrıca, tam üyelik müzakerelerine başlaması için, Kopenhag kriterleri ile çizilen siyasi kriterlere uyulmasının gerekliliğini altını çizer;

(77) Nihai bildiri kabul edildi. Türkiye, AB'ye "resmen" aday, Milliyet, 12.12.1999

- AB, kurumsal reformlarla ilgili hükümetlerarası konferansın Aralık 2000 yılına kadar tamamlanarak onaylanması konusunda kesin siyasi iradesini koyar. Kurumsal reformlardan sonra, AB, 2002 yılı sonrasında, tam üyelik müzakerelerinde başarılı olmuş adayları kabul etme durumuna geçebilecektir;
- AB, New York'ta 3 Aralık 1999 tarihinde Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümüne ilişkin başlayan dolaylı görüşmelerden memnunluk duyar ve BM Genel Sekreteri'nin çabalarına güçlü destek verir;
- Kıbrıs sorununa siyasi bir çözüm bulunması Kıbrıs'ın birliğe katılımını hızlandıracaktır;
- Tam üyelik müzakereleri sonucunda, Kıbrıs'ta hâlâ bir çözüme ulaşılmaması halinde, AB Konseyi'nin, tam üyelik kararı konusunda vereceği kararda, yukardaki durum bir önkoşul olmayacak. Bu durumda, AB Konseyi, ilgili tüm faktörleri dikkate alacaktır.

Görüldüğü üzere Türkiye, AB tarafından alınan karar gereği “Kıbrıs sorununun çözümü beklenmeksizin KRC'nin AB'ne tam üye olabileceği” gerçeği ile karşı karşıya. Kıbrıs “sorunu” nun devamı ve çözümsüzlüğü, sadece Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz ölçüde etkilemeye devam etmekle kalmayacak, aynı zamanda Türkiye'yi sıkıntıya sokacak AB içinde beklenmedik yeni sorunların da oluşumuna neden olacaktır. Ve Kıbrıs “sorunu” nun siyasi çözümü olmaksızın gerçekleşme ihtimali her geçen gün daha da artan “Kıbrıs'ın AB'ne tam üyeliği”, nereden bakılırsa bakılsın her haliyle kesinlikle Türkiye'nin lehine değildir. Üçüncü bir ülkenin AB'ne tam üyeliği için aranan “oy birliği” prensibi, KRC'nin Türkiye'nin AB ilişkilerinde (olası mali yardım almadan tam üyelik müzakerelerinin başlatılıp sonuçlandırılmasına kadar geçecek uzunca bir süre) çok daha önemli olacaktır. Ve verilecek her “onay” için alınacak taviz ne olacak? Herhalde Helsinki zirvesine katılan Türk yetkililer bu sorunun cevabını günün birinde “yayınlanacak anılarında” vereceklerdir.

4.2. Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin Yeri

20. yüzyılın son zirvesini Helsinki'de gerçekleştiren AB, Malta'dan başka 5 Doğu Avrupa ülkesi ile daha 2000 yılından itibaren tam

üyelik müzarekelerine başlama kararı aldı. AB, Türkiye'ye "sen beklemeye ve sana verdiğimiz ev ödevlerine bizim istediğimiz gibi çalışmaya devam et. Biz sonuçtan memnun kalırsak sana haber veririz ve o zaman müzarekelere başlarız. Müzarekelere başlarken de tam üye olman için yerine getirmen gereken yeni ödevler vereceğimizi de unutma ve kendini ona göre ayarla" dedi. Zirve sonrası dönem Başkanı Finlandiya'nın Başbakanı Paavo Lipponen tarafından yapılan açıklamada üç konuda da karar verildiği duyuruldu (78) :

- Avrupa Konseyi, Romanya, Bulgaristan, Slovenya, Litvanya, Letonya ve Malta ile tam üyelik görüşmelerinin 2000 yılı başından itibaren başlatılması kararını verdi.
- Konsey, AB'nin 2002 sonundan itibaren yeni üyeleri alma hedefinde olduğunu teyid etti. Adayların üye olmaları, her birinin kendi performansı ile bağlantılıdır.
- *Avrupa Konseyi, Türkiye'nin AB'ne aday olduğunu teyid eder.*

Türkiye'yi yakından ilgilendiren ve yukarıda verilen Helsinki kararlarının "-Avrupa Konseyi, Türkiye'nin AB'ne aday olduğunu teyid eder" kararından başka, hiç bir yerinde ve paragrafında, Türkiye'nin AB'ne tam üyelik sürecine yönelik "beklemeye devam et" tesellisinden başka, karşılıklı ilişkilerin olumlu gelişmesi yönünde sevindirici ve umut verici her hangi bir ima, ibare veya perspektif yoktur.

Helsinki'den çıkan karar öncesi Türkiye'de esen rüzgara bakılınca insanın hayrete düşmemesi mümkün değil. Türkiye'yi Helsinki zirvesi öncesi gereksiz yere olmadık beklentiler içine sokan çevreler, aynı sorumsuzluğunu AB Konsey Helsinki zirvesi sonunda da sürdürmüşlerdir. Türkiye'ye Helsinki'de sanki olmadık yeni bir "hak" veya "taviz" verilmiş gibi bir hava estirildi. Türkiye'ye "verildiği açıklanan adaylık statüsü zaten Ankara Anlaşması ile var olan bir hak" dı gerçeğini Türk kamuoyundan hükümet yetkilileri gizledi ve bu gerçeği dillendirmedi.

(78) Adaylığa Kıbrıs ve Ege ödünü, Cumhuriyet, 11.12.1999

Kıbrıs “sorununun” çözümünü beklemeden, KRC ile 31 Mart 1998 tarihinden beri tam üyelik müzakerelerini yürüten AB, Türkiye’nin sessizliği karşısında daha da cesaretlenmiştir. Öyleki, Türkiye’nin Dışişleri Bakanı sayın İsmail Cem bile bu “gerçeği” sineye çekti ve sonunda o da gerçeği saklayamadı ve gerekeni itiraf etmek durumunda kaldı: “İtalya, Almanya, Fransa ve Belçika, açık bir biçimde **“bölünmüş Kıbrıs’ı AB’ye alamayız”** diyorlardı. Yunanistan bunu kaldırmak istiyordu. Helsinki’de bunu sağlamış oldu. Helsinki metnine Kıbrıs’ı bütünleşmesine veya bölünmesine bakılmadan koydurmak istiyordu ve koydurttu. Bu, açık söylemek gerekirse bizim aleyhimize” (79). Bu yetmiyormuş gibi Helsinki’de bir de, Türkiye ile Yunanistan, Ege sorununu makul sürede ya kendi aralarında çözecekler ya da Lahey Adalet Divanı’na gidecekler kararı çıktı. Çizilen bu genel çerçeve içinde, Türkiye ve Yunanistan Ege sorununu barışçı yöntemlerle çözmek için 2004 yılına kadar gerekli çabayı sarfetmiş ve gerekli çözüme kavuşmuş olmaları gerek. Aksi takdirde, AB Konseyi münakaşası yapılan konu hakkında bir değerlendirmede bulunacaktır.

Sınır sorunlarının ikili görüşmeler sonucu çözümü mümkün oluyorsa, Lahey Adalet Divanı’na götürülmesi kararı, AB’ne üye olan veya üye olma süreçleri içinde bulunan tüm ülkelerin birbirleriyle sınır sorunlarının çözümü için geçerli ortak bir prosüdürdür. Dolayısıyla Türkiye’ye has bir gelişme değildir. Ancak unutulmamalı ki, Türkiye’den başka bir diğer AB üyesi veya tam üyesi olmak için sırada bekleyen bir başka ülkenin de Türkiye benzeri ne bir komşusu var ne de benzer sınır sorunları. Yunanistan’dan başka, Suriye, İran, Irak ve Ermenistan gibi Türkiye dışında hangi ülkenin komşuları ile sınır da dahil olmak üzere “su”, ve “azınlık” sorunları gibi sorunları var?

Özellikle de Ege sorunu ve Kıbrıs olgusundan dolayı Helsinki’de “buruk” olduğu gözlemlenen Türkiye’yi Finlandiya Başbakanı Paavo Lipponen’in Başbakan Bülent Ecevit’e gönderdiği bir mektupla rahatlattığı iddia ediliyor. Ayrıca AB adına Helsinki kararını Türkiye’ye bir

(79) Fikret Bila’nın Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile yaptığı mulakattan, bkz. Bila, Fikret. Kıbrıs aleyhte, Lahey lehte, Milliyet, 13.12.1999

kez daha sözlü olarak anlatmak üzere gelen AB'nin Dış Politika ve Savunmadan Sorumlu Yüksek Temsilcisi Javier Solana ile AB'nin Genişlemeden Sorumlu Komiseri Günter Verheugen'in açıklamaları Türkiye tarafından, "AB müktesebatı" derecesinde değerlendirildiğinden, bağlayıcı nitelikte bulundu. Gelen AB heyetinden sonra Helsinki'ye AB'nin davetini kabul ederek giden sayın Bülent Ecevit ve iki kişilik heyeti, Türkiye'nin adaylığının tüm dünya açısından önemli olduğunu vurgulayarak, Helsinki'de çıkan karar Doğu ile Batı, Asya ile Avrupa'nın bütünleşmesi açısından önemli olduğunu ve Paavo Lipponen'in mektubunun, Türkiye'nin kaygılarını giderici nitelikte olduğunu (80) vurguladı. Oysa, Ecevit'in altını çizdiği olgu, 37 yıl öncesine dayanan Ankara Anlaşması ile Türkiye tarafından kazanılmış bir haktı. Ve yine aynı Ecevit, "AB'ye tam üyelik Türk ulusunun tarihten ve çağradyadan, uluslararası anlaşmalardan gelen hakkıdır. Bu hakkı istemekten hiç bir kuruluş ve devlet bizi engelleyemez. Bazı Avrupalı kesimler bizi Avrupalı saymasalar da biz Avrupalıyız" (81) diyerek, Helsinki'de "Türkiye'nin Avrupalılığı teyid edildi" diyenleri yalanlarcasına net ve açık konuştu. Ve böylelikle Türkiye'nin bu hakkı, Helsinki'de AB Konseyi'ne katılan Hükümet ve Devlet Başkanları tarafından sözlü olarak dile getirildi ve AB yazılı dökümanları arasında yerini almış oldu.

4.3. Avrupa Birliği Tam Üyeliğinde Aranan Yeni Kriterler Ve Türkiye

AB, tam üye olarak kendi arasına alacağı yeni ülkelerden istediği şartlara her geçen yıl ve her genişlemeden sonra bir yenisini ekliyor. 1957 yıllarının AET'si ile 1980'lerin AT artık gerilerde kaldı. Artık, AB'ne tam üye olmak için sadece ve sadece coğrafi anlamda bir Avrupa ülkesi olmakla sınırlı değil. 1957 tarihli Roma Anlaşmasınının 237. maddesinde (07.02.1992 tarihli Maastrich zirvesinden sonra oluşturulan yeni AB Anlaşmasına "O" maddesi olarak genişletilerek yerleşti-

(80) Sınır sorunları Lahey'e, Cumhuriyet, 12.12.1999

(81) Ecevit, Bülent. "Batı Avrupa ırkçısıdır", Cumhuriyet, 7.10.1999

rildi) öngörüldüğü şekliyle, “her Avrupa ülkesi Topluluk üyesi olmak için müracaat edebilir” (82) şartı artık tek başına yeterli olmuyor. Buna ek olarak bir de “Kopenhag kriterleri” olarak bilinen Avrupa’nın siyasi ve ekonomik etiği çerçevesini yeniden çizen yeni ve çok yönlü ilkeler eklendi. Bu kriterlerden başka bir de Amsterdam Anlaşmasından kaynaklanan tam üyelik sürecine yönelik yeni ön şartlar ve yükümlülükler var. AB’ne tam üye olmak isteyen her ülke tarafından bu yeni kriterlere harfiyen uyulması, AB Konseyi, AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu tarafından tam üyelik için “olmazsa olmaz” özelliğinde bir ön koşul olarak aday ülkelere dayatılıyor.

1993 yılında Kopenhag’da ve 1995’de de Madrid’de gerçekleşen AB Konseyi zirvelerinde, AB’ne tam üye olmak isteyen ülkelerin yerine getirmesi gereken yeni ekonomik, siyasi ve hukuksal şartlar yeniden tesbit edildi. Ve böylelikle “Kopenhag kriterleri” (83) olarak bilinen “yeni koşullar”, tam üyelik müzakerelerinin başlangıcı için, siyasi, ekonomik ve AB müktesabatının kabul edilmesi şeklinde belirlendi.

4.3.1. Siyasi Kriterler

AB, Türkiye’de dahil olmak üzere 1993 yılından beri kendisine tam üye olmak isteyen ülkelere yerine getirmesi gereken belli başlı siyasi koşulları olduğunu her vesilede dile getirmektedir. Tam üyelik öncesi yürütülmesi zorunlu olan “tam üyelik müzakereleri”, deyim yerindeyse bir final niteliğinde. Aday ülkeler, AB’ne ile tam üyelik müzakerelerine başlamadan evvel, AB normlarına uyum göstermek zorunda oldukları konularda bir tür eleme “sınavı”na katılıyorlar. Bu “sınavı” kazananlar, yani “Kopenhag kriterlerini” yerine getirenler, AB ile tam üyelik müzakerelerine başlayabiliyorlar. “Kopenhag kriterleri”nin siyasi bölümü; demokrasi, insan hakları, azınlık hakları ve hukukun üs-

(82) Bkz. Avrupa Birliği Anlaşması, madde O. Der Vertrag. Europäische Union, Europäische Gemeinschaft. Der Vertragstext von Maastricht mit den deutschen Begleitgesetzen. 3 Auflage, Bonn. Europäische Union Verlag 1994, S. 34.

(83) Erweiterung der Europäischen Union, in: http://www.auswaertiges-amt.de/4_europa/6/4-6a.htm

tünlüğünü güvence altına alan kurumsal değişimleri gerçekleştirmiş olmayı içermektedir.

AB'ne tam üye olmak isteyen aday ülkenin demokratiklik gelişmişlik düzeyi ve demokrasinin işleyiş biçimi, AB'ne tam üyelik talebinin değerlendirilmesinde bir başka önemli kıstasdır. Bu kıstasın hukuksal çerçevesi de Amsterdam Anlaşmasının 6'cı (F) maddesinde çizilmiştir. Buna göre; "Birlik; özgürlük, demokrasi, insan hakları, temel haklar ve hukuk devleti ilkelerini kabul eder ve bunlar üyelerinin tümünün ortak temel ilkeleridir" demektir. Bu ilkenin etkin işleyişi ve kabülü, AB Konseyi tarafından Amsterdam Anlaşmasının "O" maddesine değişiklik atfında bulunarak biçimlendirilmiş ve kararlaştırılmıştır.

AB Komisyonuna göre 1993 tarihli AB Konseyinin Kopenhag zirvesinde tesbit ettiği politik kriterlere uyum üyelik müzakerelerinin başlatılması için gerekli, ancak tek başına yeterli bir neden de değildir. Bu konuda AB Komisyonu'nun çok yönlü çalışmaları ve girişimleri var. Örneğin bunlardan biri, Komisyon'un yaptığı inceleme ve bu incelemelerin sonuçlarına yönelik yayımladığı raporlardır. Kopenhag kriterlerine uyum gösterilip gösterilmediğini tesbit etme amacına yönelik olarak hazırlanan bu raporlarda, aday ülkelerdeki politik kurumların birbirleriyle ilişkileri derinlemesine ve dikkatlice incelenmektedir. Ayrıca, bu ilişkilerden hareketle demokrasinin pratikte nasıl işlediği de gözlemlenerek bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. AB'ne üye ülkelerin tümünde, politik partilerin varlığı, sivil kitle örgütlerin kurulduğu ve basının özgürce çalışmasına yönelik yasal düzenlemelerin olduğu söylenmektedir. Ve yine aday ülkelerin tümü, bu kurumların gerekli tüm haklara sahip olduğunu, düşünce özgürlüğüne yönelik çeşitli temel hak ve özgürlükleri tanıdıklarını dile getirmektedirler. AB'ne aday ülkelerin tümü anayasalarında temel hak ve hürriyetleri, çoğulcu parlamenter sistemi, din ve vicdan özgürlüklerini garanti altına aldıklarını vurgulamaktadırlar. Bunun için gerekli kurumları işlettiklerini söylemektedirler. Türkiye'de dahil olmak üzere AB'ne aday ülkelerin tümü demokrasiye ve hukuk devletine bağlı olduklarını sürekli dile getirmektedirler. Tüm bu söylemlerin takipçisi olan AB Komisyonu, aday ülkelerdeki politik, ekonomik ve hukuksal alanlara yönelik çeşitli raporlar (İlerleme Raporları) hazırlamakta ve eksik gördüğü konulara

dikkat çekmektedir. Danimarka, Lükemburg ve İsveç Dışişleri Bakanlarının Şubat sonu ile Mart 2000 başlarında Türkiye'ye yaptıkları resmi ziyaretlerinde, kendi muhataplarından önce Türkiye'ye karşı birer ajan örgütü gibi faaliyet gösteren "sivil kistle örgütleriyle" yaptıkları görüşmeler bu çerçevede ele alınmalı. Bu konuda Türkiye'nin resmi çevreleri adı geçen ülkelerin dışişleri bakanlarına haksız bir eleştiride bulunuyorlar. Türkiye sayın İsmail Cem'in ağzından "biz Kopenhag kriterlerine ve Amsterdam Anlaşmasınının 6. maddesine zaten uyuyoruz" derken, bu bakanların Türkiye'ye gelişlerinde takındıkları ırkçı ve çirkin davranışlarının önünü bizzat kendi eliyle açmış oldu. Türkiye'ye karşı olan herkes nerdeyse AB'nin bazı çevrelerince dost muamelesi görmektedir. Türkiye'den Kürtçe yayın yapan bir televizyon ve tutuklanan HADEP'lilerin serbest bırakılmasını isteyen Danimarka Dışişleri Bakanı Niels Helveg Peterson (84), iyi ki Anıtkabir'i ziyaret etmemiş. ATATÜRK'ün Anadolu insanının tam desteğini alarak ve binlerce şehit pahasına kurduğu laik cumhuriyeti kendi sömürgesi gibi gören bir zihniyetin Anıtkabir yerine ırkçı ve faşist kuruluşları ziyaret etmesi kendisine yakışan bir tavidir.

AB, Türkiye'de istikrarlı bir demokrasinin varlığını ve hukuk devleti için gerekli olan kurumsal istikrarı, aynı zamanda azınlık haklarına saygı ve bu hakların tanınması için bir garanti olarak görüyor. Bir başka deyimle AB, "Türk demokrasisinin güçlenmesini" ve Türkiye'de "hukuk devletinin" etkin işleyişini arzulaması!, Türkiye'nin AB'ne tam üyeliği için yeterli bir neden olarak görmüyor. Çünkü, AB'ne göre Türkiye'deki "azınlık" haklarının tanınması ve güvencesi, her şeyden önce Türk demokrasisinin güçlendiğinin, hukuk devletinin etkin işlediğinin ve dolayısıyla AB normlarına uygunluğunun bir göstergesi olacaktır. Yani, AB Türkiye'den ilk önce Lozan Barış Anlaşmasında adlandırılmayanların, açık deyimle Türk vatandaşı Kürtlerin bir "azınlık" olduğu tavizini elde etmek istiyor. Zaten AB'ni en fazla da rahatsız eden Lozan Barış Anlaşmasıdır. Kürtleri Türkiye'nin onurlu her türlü hakka hem de sınırsız sahip olan birer vatandaşı olmaktan çı-

(84) Hürriyet, 4 Mart 2000

karıp bir “azınlık” haline getirmek, Kürtleri sefalete sürüklemek ve etle tırnak misali birbiriyle kenetlenmiş Türklerden ayırmak Avrupa'nın Lozan Barış Anlaşmasından bu yana elde etmek istediği en büyük siyasi hedefidir. Bilindiği üzere Lozan Barış Anlaşmasına göre gayrimüslümlerin dışında hiç kimse Türkiye’de azınlık değildir. Ancak, AB ülkelerinin neredeyse tümüne yakını bu konuda Türkiye’den çok farklı düşünüyor. Başta Almanya ve İsveç olmak üzere, AB çevrelerine göre neredeyse Türkiye’de Türk yok! Ve yine Türkiye’de neredeyse herkes azınlıkta. Başta Kürtler olmak üzere, Zazalar, Aleviler, Lazlar, Abhazalar, Çerkezler, Gürcüler, Terekemeler, Azeriler, Karapapaklar, Yerliler, Şiiler, Türkmeler, Tahtacılar, Boşnaklar ve saymakla bitmeyecek ne kadar etnik grup ve alt kimlik varsa herkes AB’ne göre azınlık. AB’nin bu hesabına göre Türk nüfusunun neredeyse % 80’i azınlık. Alman basın yayın organları ve siyasi çevrelerin açıklama ve söylemlerine göre Türkiye’de 15 milyon Kürt, 25 milyon Alevi, 5 milyon Zaza ve 5 milyon da diğerleri olmak üzere toplam 50 milyon azınlık var. Son nüfus sayımına göre de Türkiye’de 65 milyon civarında insan yaşamakta. Demek ki AB hesaplarında 65 milyon Türk insanın 50 milyonu azınlık olarak görülmekte. Geri kalan 15 milyonluk kitle de zaten Avrupa normlarına uyum gösteremeyen ve “1071 Malazgirt Saldırganlığı” ile Anadolu’yu “istila ederek” gelip yerleşen Orta Asya Türkleridir. Yine AB çevrelerine göre, aday ülkelerdeki azınlıkların haklarının tatmin edici düzeyde tanınması ve saygıyla karşılanması, demokratik istikrar için gerekli ve tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasında önemli şartlardan biridir. Demokratik istikrarın gerekliliğide tam üyeliğin ön şart olduğuna göre, Türk vatandaşlarının % 80’ine azınlık statüsü ve beraberinde getireceği siyasi, kültürel ve hukuksal “hakları” veren bir Türkiye “demokratik istikrarını” sağlayacak ve bu sayede belki de AB ile tam üyelik görüşmelerini başlatma fırsatını elde edecektir. Bu bedeli ödemeye hazır bir Türkiye AB tarafından “sevilecek”, “desteklenecek”, Avusturya’nın Jörg Haidar’si gibi “izole edilmeyecek” ve belki de tam üyelik müzakereleri başlatma sürecine dahil edilecektir.

AB Komisyonu “Agenda 2000” raporunun “azınlıklar” bölümünde verilen bilgilere göre diğer aday ülkelerdeki azınlıklar oransal olarak sıralanmış. Buna göre; Letonya nüfusunun % 44’lük azınlık oranı %

34'le Ruslar oluşturmaktadır. Estonya'da ise azınlıkların toplam nüfus içindeki payları % 38 olarak veriliyor. Ruslar Estonya'daki azınlıkların % 30'unu teşkil ediyor. Litvanya'daki azınlıkların oranı da % 20 olarak tesbit edilmiş. Bu azınlıklar içinde ilk sırayı % 9' la Ruslar ve % 7 ile de Polonyalılar almaktadır. Slovakya'daki azınlık oranı da % 18 civarındaymış. Bu azınlık içinde % 11 payla Macarlar ilk sırayı alırken Romanların oranı % 5 olarak verilmekte. Bulgaristan'daki azınlık oranı ise % 14 olarak tesbit edilmiş. Bulgaristan'daki Türk azınlığın oranı % 9 ve Romanların oranı da % 5 olarak veriliyor. Romanya'da yaşayan azınlıkların oranı da % 13. Bunların % 8'ini Macarlar, % 4'ünü ise yine Romanlar oluşturmaktadır.

Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi, azınlık haklarının korunmasına yönelik çeşitli anlaşmaları uygulamaya koymuştur. Bunun dışında, özellikle de Avrupa Konseyi Parlamenter Asemblası'nın 1993 tarih ve 1201 sayılı tavsiyesi çerçevesindeki "Ulusal Azınlıklar Çerçeve Anlaşması" yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi'nin bu anlaşmaları üyelerini bağlayıcı nitelikte olmamakla birlikte, kolektif hakların korunması yönünde tavsiye niteliği taşıdığından dikkate alınması gerekiyor. Dolayısıyla sözü edilen "Çerçeve Anlaşması" azınlıklara dahil olan kişilerin bireysel haklarını yasal güvence altına alınarak korumasını amaçlamaktadır. Bu anlaşmayı AB Komisyonun verdiği bilgiye göre, Bulgaristan başta olmak üzere daha bir çok ülke henüz imzalamamış. Çek Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Polonya ve Slovanya, bu "Çerçeve Anlaşması" nı imzalamalarına rağmen, henüz ulusal parlamentolarından geçiremedikleri için uygulamaya koymamışlar.

Yine AB Komisyonun tesbitine göre, Romanların dışında kalan azınlıkların tümü, yaşadıkları ülkelerin toplumlarına tatmin edici düzeyde uyum içindeler. AB Komisyonuna göre "azınlık problemlerinin çözülmemiş olması, demokratik istikrarı tehdit eden gelişmelere neden" olmaktadır. "Bundan dolayı, azınlık problemlerinin çözülmemesi, demokratik istikrarın bozulmasına veya komşularla münakaşaların doğmasına neden oluyor. Bu nedenle, tam üyelik müzakerelerinin başarısı için azınlık haklarının tatmin edici düzeyde verilmiş olması hem AB'nin hem de aday ülkelerin çıkarınadır ve bunun için de her fırsat değerlendirilmelidir". AB Komisyonu ve çevrelerinin "İlerleme Rapo-

rundaki” bu “ilginç” değerlendirmesinden de anlaşılacağı üzere, AB’ye aday olmak isteyen Türkiye, “azınlık” haklarına “saygılı olmalı” ve bu “hakları sahiplerine” vermelidir. AB’ne göre aksi taktirde Türkiye, ne kendi “iç siyasal istikrarını” sağlayabilir ve dolayısıyla ne de AB ile tam üyelik müzarekelerini başlatabilir.

CHP’de genel sekreterlik de yapmış Kültür eski Bakanlarından Fikri Sağlar, 4 Şubat 2000 günü Almanya’nın Münih kentinde vermiş olduğu Türkçe bir konferansta, Türkiye’nin Kopenhag kriterlerinde adlandırılan “azınlık” haklarını vermesini ve güvence altına almasının doğru olacağını söylüyor. Büyük ATATÜRK’ün kurduğu partide Genel Sekreterlik de dahil olmak üzere çeşitli düzeylerde görev alan Fikri Sağlar ve benzeri onlarca insan, Lozan Barış Anlaşmasında belirlenenlerin dışında Türkiye’de azınlık olduğunu kabullenip ona göre Avrupa salonlarında nutuk atmaya devam ederlerse, Helsinki’de Türkiye’ye “tanınan adaylık statüsü” nün bir tuzak olduğu kendiliğinden daha da iyi anlaşılacaktır. Ve bu yeni sürecin en önemli özelliği de şu olacaktır: Türkiye’den özellikle de siyasal platformda (azınlık hakları) elde edilmek istenen siyasi tavizler, AB tarafından bundan böyle doğrudan Türkiye’yi karşısına alarak değil, Türkiye’nin AB politikalarında ve kamuoyunda yeteri kadar bilgisi olmayan bazı yöneticileri yanlarına alarak elde edilmeye çalışılacaktır.

4.3.2. Ekonomik Kriterler

Türkiye’nin “ kendi halkı için zaten kabul ettiğini” söylediği “Kopenhag kriterlerinin” ekonomik yönü, tam üyelik müzarekelerinin başlatılmasının önündeki en büyük engellerden bir olarak dikilmektedir. AB’ne aday ülkelerin tam üyelik müzarekelerinin başlatılmasının ön koşulu olarak yerine getirmek zorunda olduğu ekonomik kriterlerin en önemlileri arasında; işleyen bir serbest piyasa ekonomisi ve bunun mekanizmalarını sağlamlaştırmak gelmektedir. AB içindeki rekabet baskısına ve piyasa güçlerine karşı koyabilecek kapasiteye ulaşmayı hedeflemek ve elde etmek de diğer bir başka beklentidir. Diğer ekonomik koşullar da şöyle özetlenebilir:

- Arz ve talebin piyasa güçleri aracılığıyla dengeye getirilmesi;

- Fiyatların ve dış ticaretin liberalleştirilmesi;
- Fiyatları, piyasaları ve dış ticareti olumsuz etkileyecek yeni bariyerlerin oluşmaması;
- Özel mülkiyetin korunmasının hukuk devletlerinde olduğu biçimiyle garanti altına alınması;
- Anlaşmaların mahkemeler yoluyla çözümünün sağlanması;
- Makro ekonomik dengelerin yerine oturtulması;
- Ödemeler bilançosu ve fiyat dengesinin bozulmaması;
- Kamu borçlanmasının makül düzeyde olması;
- Ülkeler arası iktisat politikalarının bir biriyle uyumuna dikkat edilmesi ve
- Finans sektörünün yeteri kadar geliştirilip tasarufların yatırıma dönüşmesinin teşvik edilmesi.

Tesbit edilen bu ekonomik kriterler, AB Komisyonu tarafından dikkatle takip edilmektedir. Bu kriterlere uyum göstermeyen veya gerekli girişimleri yerine getirmeyen aday ülkeler, AB Komisyonu tarafından hazırlanan raporlar aracılığıyla ikaz edilmektedir. Örneğin AB Komisyonu, bazı eksikliklere rağmen yine de Çek Cumhuriyeti'ni, Estonya'yı, Macaristan'ı, Polonya ve Slovenya'yı serbest piyasa ekonomisinin işletildiği ülkeler katagorisinde saymaktadır. Bunun dışında kalan ülkelerin gerekli ekonomik kriterlere uyumundaki en önemli sorunlarının, kurumsal ve hukuksal alt yapılarının eksikliği olarak görüyor. Bu alt yapının eksikliği veya olmayışı, bazı hallerde tehlike boyutu yüksek makro ekonomik istikrarsızlıkların oluşmasına neden olabileceği gibi, AB'deki rakabete ve piyasa güçlerine karşı da dayanıklı olmayacakları açıktır. Bu ülkelerin AB içindeki önemli sektörlerde ve sermaye çevrelerinde belirli bir düzeyde rakabet gücü elde etmeleri, sadece tam üyelik müzakerelerinin başlatılması için değil, aynı zamanda da AB içindeki dengelerin bozulmaması açısından da önemli. Aday ülkelerdeki farklı işletmelerin AB'deki değişik mevcut sektörlerle karşı kendi sektörlerindeki rekabet edebilirlik durumlarına dikkat etme-

leri bir zorunluluktur. Türkiye, sayın Bülent Ecevit ve sayın Mesut Yılmaz gibi bazı basın yayın organlarının mevcut verileri yorumlarken dile getirdikleri gibi “Ekonomik kriterler için nisbeten kolay yanı. Bu alanda Türkiye bir bakıma öbür on iki adayın hepisinden üstün seviyede” (85) iddialarında pek inandırıcı değil. 13 Ekim 1999 günü “İlerleme Raporu”nu açıklayan AB Komisyonu, Türk ekonomisine yönelik de ilginç saptamaları var. Enflasyon oranının giderek düşmesi, serbest piyasa ekonomisinin kendi kuralları içinde ilerlemesi ve iç piyasasında rekabet gücünü her geçen gün artıran iş gücünün mevcudiyeti Türkiye’nin artıları olarak sırlanıyor. Ekonomik gelişmişlik düzeyinin milli gelire ve yıllık ortalama enflasyon oranına yansımalarına bakınca, Türkiye açısından ortaya çıkan tablonun hiç de “pembe” olmadığı anlaşılacaktır (86). Kişi başına milli gelir ABD Doları bazında Türkiye’de 3.800 \$ iken, bu rakam örneğin Lüksemburg’da 32.400 \$. Kişi başına milli gelirin en düşük olduğu AB üyesi ülke ise 12.700 \$ ile Türkiye’nin yakın komşusu Yunanistan. Türkiye’de yıllık enflasyon oranı % 54,3 iken, Letonya’da % 4,7, Litvanya’da % 5,1 dir. AB’ne aday ülkeler içinde en yüksek enflasyon oranı ise % 22,3 ile Bulgaristan’dadır. AB içinde en yüksek enflasyon oranı ise % 4,7 ile İspanya’ da iken, en düşük enflasyon oranı % 0,9 ile Portekiz ve İrlanda’dadır.

Tam üyelik müzakerelerinin başlatılması için yerine getirilmesi istenen ekonomik kriterlere Türkiye tarafından harfiyen uygulansa bile, AB’ne tam üye olan toplan üye ekonomilerinin birbirleriyle ekonomik entegerasyon süreçleri yine de göz önünde tutulacaktır. Türkiye’den istenen kriterler yerine getirilmesi durumunda dahi, AB kendi iç dengesini bozacak yeni bir yola baş vurmayacaktır. Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin başlatılıp tam üyelik noktasında bitirileceği an AB’nin iç dengelerini bozacak olası bir gelişme, belki de o zaman nüfusu 80 milyonu aşmış olan Türkiye’nin önünü rahatlıkla tıkayacaktır. Bir başka deyimle, AB’ne tam üye olmak ile, adaylık statüsü elde etmek

(85) Atsız, Yağmur. İşte at, işte meydan. Bloknot, Milliyet, 13.12.1999

(86) Ekonomik veriler için bkz. Helsinki sonrası ekonomi ne olacak?, Hürriyet, 13.12.1999

ve tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasının ön koşullarını yerine getirmiş olmak bir birleriyle ilgili olmakla beraber yine de bir birlerinden çok farklı süreç ve oluşumlardır.

4.3.3. AB Müktesabatına Uyum Kriteri

Siyasi ve ekonomik kriterlerden başka üçüncü kriter olarak da AB'ne tam üyelikten kaynaklanan çeşitli siyasal, ekonomik ve parasal yükümlülükleri üstlenme, AB'ne aday ülkeleri tarafından tam üyelik öncesi yerine getirilmesi gereken kriterler arasında sıralanmaktadır. AB hukukunun kabulü ve ulusal hukuka uyumu, yani AB müktesabatı'nın kabulü üçüncü bir şart olarak ileri sürülüyor..

Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB)'in hedef ve amaçlarına ve AB'nin bir Politik Birlik yaratmaya yönelik uyguladığı proje ve amaçlarına yönelik tesbit edilen kural ve kriterler AB'ne aday ülkeler tarafından harfiyen kabul edilmelidir. AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına uyum ve uygulanmasında AB tarafından ön görülen uygulamalara iştirak etme, yine AB'ne aday ülkelerce dikkate alınması gereken hususlardır. EPB için öngörülen şartların yerine getirilerek Euro'yu ortak para birimi olarak kullanmak, başta Türkiye olmak üzere, aday ülkelerin yerine getirmede en fazla zorlanacağı alan olarak görülmelidir. Uzun vadeli makro ekonomik dengelerin sağlıklı bir biçimde dengeye oturtulmasının koşullarından biri de, alt yapının mükemmel olup olmadığına bağlıdır. Yani, makro ekonomik dengelerin sağlıklı işleyişi için gerekli olan yasal, siyasal ve ekonomik alanlarda çok yönlü yapısal değişikliklere gidilme zorunluluğu vardır. Bunların başında, merkez Bankası'nın bağımsızlığının korunması, ulusal iktisat politikalarının üye ülkeler arasında kordinasyonunun sağlanması, stabilizasyon ve büyüme için gerekli olan şartların yerine getirilmiş olması, aranan diğer kriterler arasındadır. Kamu borçlarının merkez bankası tarafından ödenilmesi alışkanlığından vaz geçilmeli. Sermaya hareketlerinin engelsiz gerçekleşmesi için gerekli yasal düzenlemelere gidilmiş olmak bir başka AB beklentisi. Kur dalgalanmalarının önüne geçilmesi için de aday ülkelerden AB normlarına uyum bekleniyor.

4.4. Avrupa Birliği Genişleme S¼recinde Screening, Acquis ve T¼rkiye

Eğer T¼rkiye g¼n¼n birinde AB ile tam üyelik müzarekelerini başlatırsa ve o zamana kadar da AB’de konu ile ilgili kökl¼ bir değişiklik hen¼z gerçekleşmemişse, adına “Screening” (87) dedikleri bir takvime T¼rkiye’de muhatap olacaktır. Screening şu ad T¼rkiye dışındaki diğer aday¼lkelerle, özellikle de ek Cumhuriyeti, KRC, Macaristan ve Polonya’nın bulunduđu¼lkelere uygulanıyor. Bu takvimde (Screening) hangi¼lke ile ne zaman hangi konular tam üyelik müzarekelerinde gündeme getirileceği tesbit ediliyor. Sabit olarak tesbit edilen bu takvimde nelerin gör¼ř¼leceđi önceden tesbit ediliyor. Yapılan gör¼řmeler esnasında, aday¼lkelerin ne tür problem ve istemlerinin olduğu karşılıklı olarak müzareke ediliyor ve bir sonuca varılıyor. AB’ne tam üye olmak isteyen her aday¼lke, hazırlanan “screening” çerçevesinde kendi ulusal mevzuatlarında 20.000 tane yasal düzenlemeye gitmek zorunda. T¼rkiye tarafından da müzarekelerde masaya yatırılacak olan söz konusu 20.000 adet yasal düzenlemenin yerine getirilmiş olması bir başka zorunluluk. Bu yasal düzenlemenin 4.000 tanesi direktif, 6.000 tanesi kararname ve diğer 10.000 tanesi de farklı hükümlerden oluşmaktadır. Bu 20.000 adetlik yasal düzenleme toplam 300.000 sayfalık bir dökümandan oluşmaktadır. Ve bu döküman da 31 farklı müzareke bölümünden oluşmaktadır.

Müzarekelerde her biri ayrı ayrı gör¼ř¼len 31 farklı bölüme veya alana da “Acquis” (88) deniyor. Bu Acquis’ler gör¼řmelerin yapıldığı¼lkelere oturumlarda sunuluyor. Ve daha sonra tek tek aday¼lkelerle tam üyelik müzarekelerine geçiliyor. Böylelikle tesbit edilen “screening”lerde, tek tek “Acquis”ler müzareke ediliyor. Bu gör¼řmelerde aday¼lkelere örneğin şu sorunlar soruluyor:

(87) Screening’e göre AB ile Güney Kıbrıs Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, ek Cumhuriyeti ve Slovenya arasındaki tam üyelik müzarekeleri 27 Nisan 1998’den Temmuz 1999’a kadar süren bir takvime bağlanmıştır.

(88) Screening ve 31 bölüml¼k Acquis için bkz. Task Force for the Accession Negotiations-Overview "Planning screening 1998/1999". <http://www.europa.eu.int/comm/tfan/screen-en.html>

- Tesbit edilen her bölümlük Acquis'i kabulleniyormusunuz?
- Ön görülen bölümler çerçevesinde, geçiş süreci kuralları istiyormusunuz?
- Acquis uygulanması için gerekli olan yasal düzenlemelere gittiniz mi?
- Eğer gerekli yasal düzenlemeye gidilmemişse ne zaman gitmeyi düşünüyorsunuz?
- Topluluk hukukunun ulusal mevzuata uygulanmasında gerekli yasal düzenleme ve kapasiteye sahip misiniz?
- Gerekli kapasiteden yoksunsanız, bu tür bir uygulamaya ne zaman sahip olacaksınız?

Yukarda sıralanan bu sorulara aday ülkeler tarafından verilen yazılı ve sözlü yanıtlarla, tek tek Acquis fasılları daha önceden ön görülen "screening" çerçevesinde sonuçlandırılıyor. Komisyon tarafından sunulan ortak müzareke önerisi çerçevesinde aday ülkeler AB Konseyi'ne kendi pozisyonlarını sunuyorlar ve böylece de ortak bir karara varılıyor. Tek tek yapılan görüşmeler sonunda, AB'ne tam üye adayı ülkeden başka, AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve AB üyesi ülkeler tarafından tek tek kabul edilmesi gereken ortak bir anlaşma imzalanıyor. Bu prosüdüren tümüne Türkiye'de uymak zorunda. Tam üyelik müzarekeleri başlamadan önce Türkiye tarafından dikkate alınması ve kendi ulusal mevzuatına uyumu sağlanması gereken 300.000 sayfalık 20.000 yasal düzenlemeyi kapsayan 31 bölümlük Acquis'ler şunlar:

Malların Serbest Dolaşımı, Kişilerin Serbest Dolaşımı, Hizmetlerin Serbest Dolaşımı, Sermayenin Serbest Dolaşımı; Toplum Hakları, Rekabet Politikası, Tarım Politikası, Balıkçılık Politikası, Ulaştırma Politikası, Maliye Politikası, Ekonomik ve Parasal Birlik, İstatistik, Sosyal Politika ve İstihdam, İstihdam Politikası, Endüstri Politikası, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Bilim ve Araştırma, Eğitim Politikası, İletişim ve Enferyasyon Teknolojileri, Kültür, Bölgesel Politika, Çevre Politikası, Sağlık Politikası, Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği, Gümrük

Birliği, Dış İlişkiler, Ortak Dış ve Savunma Politikası, Mali Kontrol, Mali ve Bütçeye ilişkin konular ve kurumlar.

Acquis'lerin uygulanmaya konması, adayların yerine getirmesi gereken önemli görevlerinden bir diğeri'dir. Bu önemli görevi yerine getirilip getirilmediği, AB'nin bugüne kadarki genişlemesinde hiç bir zaman bu kadarıyla üzerinde durulmamıştı. 1995 yılında AB'ne tam üye olan Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in AB tarafından ön görülen Acquis'lere uyumu için gerekli önleme ihtiyaçları yoktu, çünkü sözkonusu ülkelere bu şartları zaten yerine getiriyorlardı.

AB'ne tam üyelikle harfiyen uygulanması gereken Acquis'lerin önemi, AB tarafından özellikle de tam üyelikten sonraki süreçte yeni üyelerin lehine sonuç yaratacak bir girişim olarak görülüyor. Acquis'lere uyumu ertelemek, mevcut sorunları ertelemekten başka hiç bir işe yaramayacağı üzerinde duruluyor.

AB'ne tam üyelikten kaynaklanan yükümlülükleri üstlenmenin yanı sıra, bir de yine AB'nin tesbit ettiği Acquis'lere uyulup uyulmadığı veya gereklerinin yerine getirilip getirilmediğini tesbit etmeye yönelik çok yönlü bir paket var. Adayların yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin derecesi ve başarısı bu paket sayesinde tesbit ediliyor. Bu sayede Acquis'lere uyulup uyulmadığı tesbit edilmiş oluyor.

Acquis'lerin uygulanmasında idari ve hukuksal kapasitenin varlığı müzarekelerde önemli tartışmalara neden oluyor. AB müktesabatının ulusal mevzuata uyumu ve uygulamaya konulması her iki taraf açısından hayati derecede önemli görülüyor. Aday ülkeler tarafından yasal düzenlemelerin uygulamaya konulduğunun söylenmesi tek başına yeterli olmuyor. Bunun kadar önemli bir başka konu da, Acquis'lerin başarılı uygulanması için, aday ülkelerin idari yapısının baştan sona AB normlarına uygun değiştirmiş olması gerekiyor. İdari yapının değiştirilmiş olması, AB normlarında verilmesi zorunlu olan hizmetler ancak eğitilmiş personel ile mümkün olacaktır. Bu ihtiyacın giderilmesi için gerekli işlemlerin Türkiye tarafından yerine getirilmesi, keyfi bir uygulama olmaktan çıkıp bir zorunluluk haline gelmiştir. Örneğin Türk mahkemeleri, AB müktesabatını uygulayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Hakimlerin, savcılarının ve avukatların AB normlarında görev yapması demek Avrupa normlarında eğitim yapmış olmaları demektir. AB müktesabatını bilen ve uygulayan hakimlerin eğitimini

sağlamak, Türkiye’yi her açıdan daha da büyütür. Bu uygulama, büyük ATATÜRK’ün özlemini çektiği “muasır ülkeler seviyesine ulaşma” hedefinde gidilen yolda, çok önemli bir mesefanın alınmasında önemli bir katkı sunar.

4.5. Avrupa Birliği Gerçeğinin Diğer Yüzü

AB’nin 14 üyesi, on beşinci üyesi olan Avusturya ile ilişkilerini dondurma noktasında getirdi. Jörg Haidar’in partisinin de iştirak ettiği yeni hükümet dolayısıyla bu ülke ile ilişkilerini dondurduklarını açıklayan ülkelerin sayısı da giderek kabarıyor. Arjantin bile kendi Büyük Elçisini “Jörg Haidar aşırı sağcı değil, demokrat bir insan” telgrafını çektiği için görevden aldı. 12-13 Şubat 2000 tarihinde Brüksel’de gerçekleşen AB Dışişleri Bakanları zirvesinde hiç bir Dışişleri Bakanı Avusturya Dışişleri Bakanı ile yan yana gelmedi, elini sıkmadı ve fotoğraf dahi çektilmedi. Tüm bu uygulamaların nedeni de, AB’nin görünürde de olsa bir değerler birliği olduğu ve bunun gereklerinin yerine getirme kararlılığıdır. AB içinde, özellikle de azınlıklara (bazı AB ülkeleri yabancılara azınlık gözüyle bakıyor. Çünkü bu insanlar nasıl olsa kalıcı değil, kendi ülkelerine yakın zamanda geri dönecekler. Ancak kendi ülkelerinde kalıcı olan yabancılar örneğin yaşadığı ülkenin vatandaşlığına geçerek kalıcı olunca, bu şahıs artık ne bir yabancı ne de bir azınlıktır. Bu kişi o ülkenin vatandaşıdır ve her hangi bir azınlık hakkı istediği zaman bu yasaya aykırı bulunuyor ve “şayet ülkemdeki yasalardan hoşnut değilsen geldiği yere veya bir başka istediğin ülkeye gidebilirsin” deniyor.) azınlıklara (yani yabancılar kastediliyor) yönelik dışlayıcı ve ırkçı uygulamalara göz yumulamayacağı, azınlık haklarının (kastedilen Kopenhag kriterleri değil, yabancılar) verilmemesine ve saygı gösterilmemesine seyirci kalamayacakları mesajı veriliyor. Bundan dolayı da, Jörg Haidar’in FPÖ’nün hükümete girmesini şiddetle kınıyor ve bu ülke ile ilişkilerini kesiyorlar. 1980’li yıllarda da Güney Afrika Cumhuriyeti AB ülkelerince protosto edilmiş ve bu ülkenin ürünleri tüketilmeyerek ihracatına ambargo konmuştu. Bu “boykot”un gerekçesi de, Apartheid yönetimine karşı özgürlük mücadelesi veren Mandela’nın serbest bırakılması talebiydi.

AB’nin Avusturya ya karşın takındığı tavır, onun iki yüzlü ve çifte standartlı olduğu gerçeğini değiştirmez. Jörg Haider’in ırkçı ve faşizan zihniyetinin yüz mislini hem de binlerce insanın kanını akıtarak isbat etmiş olan terörist Apo’yu ve teşaronlarını bağrına basan yine AB’nin

kendisidir. MHP'nin AB kamuoyundaki imajının boyutlarını siyasal platformlara çekerek Türkiye'ye karşı kullanan ve de ileriki süreçlerde çok daha etkin bir şekilde kullanacak olan çevreler, eronici Apo'nun arzuhalçileri HADEP'e kol kanat germekteler.

8 Mart 2000 tarihli Alman birinci ve ikinci Televizyon kanallarının (ARD ile ZDF) sabah haberlerinde bildirdiğine göre, Belçikalı taksi şöförleri Avusturya Büyükelçiliği görevlilerini müşteri olarak kabul etmiyorlar. Taksiciler Birliğinin bu kararının gerekçesi de aynen şöyle: "Faşizm de bir bulaşıcı hastalıktır. Irkçılarını müşteri olarak arabamıza alırsak bize de bu faşizm hastalığı bulaşır". Aynı ülkenin Dışişleri Bakanı resmi Türkiye ziyaretinde önce Fatih Altaylı'nın "Terörist Hakları Derneği" (89) dediği "İnsan Hakları Derneği" ni ziyaret ediyor. HA-DEP gibi ırkçı ve faşist partilerin AB tarafından muhatap alınması ve Avrupa'da el üstünde tutulması, AB'nin çifte standartlı oluşuna iyi bir örnektir. MHP'yi "faşist" olarak gören AB, sıra HADEP'e gelince "Türkler tarafından ezilen Kürtlerin partisi" etiketini yapııştırıyor. HA-DEP'den Alman basın ve yayın organları "Kürtlerin partisi" olarak bahsediyor. Oysa aynı zihniyet, Türkü'de Kürdü'de ezenin aynı sermaye çevreleri ve toprak ağaları olduğu gerçeğini dillendirmede tereddüt ediyor. Çünkü niyet başka. Birincisi HADEP ve benzerleri Türk ve Türkiye düşmanlığı yaptığından Avrupa'nı işine geliyor ve bu parti Türkiye'ye karşı bir maşa olarak kullanılıyor. Kürtçülük ticareti yapan bu parti ve benzerleri sayın Emin Çölaşan'ın haklı olarak "Avrupa emperyalizminin Türkiye'de kullandığı maşalarıdır" (90) olarak değerlendirmektedir. İkinci bir başka neden de şu: Gün gelip de Avrupanın Türkiye'ye yine önemli bir konuda işi düşerse, yıllarca kullanıp sonradan yaşlandı diye sokağa atacağı HADEP veya "İnsan Hakları Derneği" adlı birer sermayeyi ellerinin altında bulundurma arzularıdır. HADEP'e oy veren binlerce namuslu insanın güzel duyguları Kürt tacirleri tarafından kendi kişisel çıkarları için Avrupa sokaklarında ihaleye çıkarılmakta. AB çevrelerinin tezgahladıkları bu oyuna bazı HADEP'li Belediye Başkanlarının balıklama dalması, açıkça ırkçılığın ve faşizmin yeni bir versiyonunu bir kez daha gözler önüne seriyor.

(89) Altaylı, Fatih. Hain Hakları Derneği mi ?, Hürriyet, 6 Mart 2000

(90) Çölaşan, Emin. Kapıtülasyon kafası, 6 Mart 2000, Hürriyet

AB kaynakları, Romanların ve Kürtlerin dışında, AB'ne aday ülkelerin tümünde yaşayan azınlıkların yaşadıkları toplumlarla uyumlu halde oldukları kanaatinde. Bir Alman bilim adamına, gazetecisine, politikacısına veya sıradan bir insanına "sizce Alman kime denir?" sorusu sorulduğunda, verdikleri cevap hep aynı: "Alman vatandaşı olan herkes Almandır". Yine aynı Alman'a " o zaman her Türk vatandaşıda Türk'dür" dediğinizde, kabul etmiyor. "Kürtler'de diğer etnik gruplar gibi birer Türk vatandaşı" dediğinizde de aniden ses tonu ile mimikleri değişiyor; Türkiye'de "Kürt azınlığın verilmeyen siyasi haklarından" inkar edilen "ulusal kimliklerinden" ve "yasaklanan kültürel özgürlüklerinden" dem vuruyor. Peki senin ülkende yaşayan Türklerin "azınlık hakları konusunda ne düşünüyorsun" diye sorduğunuzda "biz Alman toplumu içinde azınlık olan bir başka toplum istemiyoruz. Türkler Alman vatandaşlığını kabullenerek Alman olup benim gibi her türlü hakka sahip olabilir. Bunun dışındaki istemler ayrıcalıklıdır ve eşitlik ilkesine aykırıdır" demektedir. "O zaman senin Kürtler için istediğin demokratik eşitlik ilkesine aykırı değilmi, ayrımcılığa neden olmaz mı?" sorusunun hakaretle yanıtlamakta ve genellikle şöyle demektedir. " sen bir Kürt düşmanı faşistsin ve devletin adamısın". Aynen "Pe-KeKe" ağzı. Bu çirkefçe suçlamaya Türkiye'deki numaracı cumhuriyetçilerin, dönek marksistlerin ve terör tacirlerinin işgüzarlıkları da eklenince, hem gerçekler sağlıklı tartışılmıyor ve dolayısıyla hem de Almanya'da Türkiye'nin kesinlikle hak etmediği olumsuz bir tablo oluşuyor.

Alman İçişleri Bakanı (91) Otto Schilli'nin 22 Ocak 2000 tarihli Alman birinci televizyon kanalı ARD'de yayımlanan demeci hayli il-

(91) 1998 yılında kendini kuruluş he politikalarının yanlışlığı dolayısıyla fes eden Almanya'nın ünlü terör örgütü RAF (Kızıl Ordu Fraksiyonu) kurucularından Andreas Bader ve Gudrun Insel adlı tutuklular 1977 yılında Almanya'nın dünyaca ünlü hücre tipi Stammheim cezaevinde kurşunlanarak vurulmadan önce, kendilerini "Alman Emperyalizmine karşı verdikleri silahlı mücadele savaşını destekleyen bir Avukat'ın savunması ve bunun da Otto Schilli olduğunu" söylemişlerdi. Bunun üzerine Otto Schilli RAF'luların savunmasını üstlendi. 80 yıllarda Alman Yeşiller hareketinin liderlerinden olan Otto Schilli, daha sonra Alman Sosyal Demokrat Parti üyesi oldu ve şu an Almanya'nın İçişleri Bakanı olarak kabinede görev yapıyor.

ginç. “Almanya Türk Toplumu” tarafından düzenlenen bir etkinlikte çifte vatandaşlık isteyen Türklere verdiği yanıtta Alman İçişleri Bakanını aynen şöyle diyor: “Alman olmak isteyenlere kolaylık sağlamak için gerekli yasal düzenlemeye gittik. Alman vatandaşı olan herkes, yasallarımız önünde eşittir. Azınlık politikası veya hakkı gibi uygulamalara gitmeyeceğiz ve çifte vatandaşlığında uygulamada kabul etmeyeceğiz”. Almanya’da yaşayanlar ya Alman vatandaşı olarak Almanlaşacak ve azınlık hakkı türünden bir talepte bulunmayacak ya da yabancı olarak yaşamaya devam edip Almanya’nın çağ dışı yabancılar yasasına tabi tutulacaktır. AB ülkelerinden Almanya’ya gelen yabancılara ise Topluluk hukuku uygulanacaktır. Almanya örneğini Jörg Haider’in yeni hükümetide uygulamaya koymayı hedefliyor.

Özellikle de Almanya, kendi ülkesinde yaşayan Türk vatandaşlarını çeşitli katagorilere ayırmış durumda. “Gerici, ilerici, yurtsever, faşist, komünist, devletçi, islamcı, Alevi, Sunni, Kürt, Zaza, ve Laz” gibi katagoriler sık sık Alman basınında yazılıp çiziliyor. Ve Almanlar, Türkleri bu katagoriye göre muameleye tabi tutuyor. Almanya’da Alman vatandaşlığına geçenler arasında kaç Türk vardı? diye Alman İçişleri Bakanlığına sorsanız yanıt şu olacaktır. “Biz vatandaşlarımızın etnik kökenleriyle ilgilenmiyoruz, sayım yapmıyoruz ve Alman vatandaşı olan herkes Alman olduğundan geldiği etnik kökenine bakmıyoruz”. Peki Türkiye’de etnik kökene göre sayım yapıyor muydu? Hayır yapılmıyor. Öyleyse o zaman Türkiye’deki çeşitli etnik kökenli Türk vatandaşlarını rakamlar vererek ne diye katagorilere ayırıyorsun, diye sorunca, verilen yanıt hep Sevr özlemcileri ile Lozan karşıtlarının yanıtlarıyla yan yana geliyor. Helsinki zirvesinde “PeKeKe” liler boşuna Türkiye’ye adaylık statüsü verilsin diye gösteri yapmadılar. Kürt katili eroinci Apo’nun idamının infazını TBMM’ne havale edilmesinin ertelenmesi dolayısıyla AB çevreleri çeşitli düzeylerde memnuniyetlerini dile getirdiler. Bu açıklamaların tümü yan yana getirildiğinde; sanki Türkiye’ye Helsinki’de “adaylık statüsünün verilmesi”, eroinci terörist Apo’nun idamını engellemeye yönelik bir manevra gibi geliyor. Apo’nun idamının ertelenmesi AB çevrelerinde bir bayram sevinci içinde karşılandı ve “Türkiye’ye verdiğimiz şeker etkisini gösterdi” türünden yorumlara neden oldu. Başta Almanlar olmak üzere, AB çevreleri Apo’nun idam edilmesinin Türkiye’nin AB’ye giden tam üyelik yolu-

nu tı kayacağı tehdidini savurarak Türkiye'ye den taviz üzerine taviz elde ediyorlar. Oysa Türkiye şu gerçeği çok iyi bilmeli: Türkiye'nin AB ile tam üyelik biçiminde bütünleşmesinde Apo'nun idam edilip edilmemesinin kalıcı ve tayin edici hiç bir etkisi olmayacaktır. Bundan dolayı, Apo'nun idamı Türkiye'nin AB yolunu tıkar deyimi bir safstadır ve Apo'nun hayatta kalıp sağa sola direktif ve emir yağdırmaya hizmet etmeye yönelik bir girişimdir.

Sonuç

AB'nin Türkiye'nin 28. ülke olarak AB'ne adaylar arasında adlandırılması, Türkiye Cumhurbaşkanı sayın Süleyman Demirel'in deyimiyile gerçekten "iyi bir gelişme". Ancak "iyi olmayan" gelişme ise, Türkiye'nin, tam üyelik müzakerelerini kesinlikle AB tarafından uygun görülen bir zamanda elde etmek istediği tavizlerin tümünü elde ettikten sonra başlayacağı gerçeğini gereksiz yere kabul etmesidir. Helsinki sonrası karşılıklı ilişkilerde, geçmiş 37 yıllık sürece kıyasla yeni bir dönemin başlangıcı olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla bu yeni sürecin de yeni oyun ve yeni kuralları olacaktır. Örneğin, Türkiye'nin AB'de tam üyeliği sürecinde Türkiye'nin batılı "dostları" Türkiye'nin doğru tezi aksine, "Kürtlere azınlık statüsü" verilmesi için Avusturya örneğinde olduğu gibi ortak bir zeminde birleşeceklermidir? Bu konuda Türkiye'ye karşı ortak bir tavırın oluşacağı kesin. Peki Türkiye bunun bedelini nasıl öder? Avrupa'da hızla yayılan milliyetçilik ve ayrımcılık akımlarından Türkiye'ye de pay verilecek mi?

Türkiye-AB ilişkilerine yönelik yapılan her türlü muğlak açıklama ve kafa bulandırmayı hedefleyen açıklamalara rağmen yine de şu an içinde bulunulan sürecin "Ortaklık İlişkisinin" üçüncü ve dolayısıyla son aşaması olduğu gerçeği unutulmamalı. Bu süreçte, Türkiye'nin AB tam üyeliği için gerekli olan şartların yerine getirilip getirilmediğine bakılarak, Ankara anlaşmasında ön görüldüğü şekliyle "Ortaklık Konseyi" tarafından verilecek bir kararla netleştirilmelidir. Tam üyelik için ön görülen şartların Ankara Anlaşması ve Katma Protokolde 37 yıl önce maddeler halinde sıralandığı göz önünde bulundurulmalıdır. Oysa gelinen aşamada bu şartlar ve yapılan anlaşmalar bir kenara atılmış ve olaya Helsinki'de farklı bir boyut kazandırılmıştır. Türkiye'nin altından kalkması gereken bu yeni şartlar, Türkiye tarafından hiç bir kar-

şılık alınmaksızın dahada ağırlaştırılarak, kendisine karşı “dayatıcı” bir karektere bürünmüştür. Ve böylelikle Türkiye’nin AB’ne tam üye olmada katetmesi gereken süreç, kendi elleriyle daha da karmaşık ve zor bir hale getirilmiş, verilen tavizler birbirini izlemiş ve istenecek yeni tavizlerinde yolları açılmıştır. Sayın Mümtaz Soysal’ın “Bir bakıma 1963’ten, yani Avrupa ile Ortaklık Anlaşması’nın imzalandığı tarihten beri zaten var olan bir adaylık ünvanı yeniden verilirken karşılığında istenenlerin sonuçları iyi düşünölmelidir” (92) serzenişini yerindedir.

Helsinki sonrası sürece her yönüyle hazırlıksız yakalanan Türkiye, AB ile 37 yıllık deneyiminden ders almamışa benziyor. AB, “Ortaklık ilişkisinin” hiç bir boyutunda, Türkiye’yi kendine yakınlaştıracak ekonomik, sosyal ve finansman önlemler yeteri kadar alıp uygulamaya koymadı. Her yönüyle yeni olan Helsinki süreci sonrası da yine AB Türkiye’nin kendisine tam üyeliği uyumunda gerekli olan yardımları, özellikle de mali yardımları çeşitli gerekçelerle esirgemeye devam edecektir. Bu yardımları vermede, “Kopenhag kriterlerinin” şurasına uymadınız, “Maastrich Anlaşması”nın burasına, “Amsterdam Anlaşması”nın da orasına uymadınız diye de mazeret ileri sürecek ve Türkiye’den istediği tavizleri sonuna kadar kıran kırana bir mücadele azmiyle elde edecektir. Peki Türkiye’den istenen “tavizler” elde edilirse ne olur? O zaman da Türkiye “ATATÜRK’ün kurduğu Türkiye olmaktan çıkar, önüne gelen herkese bir “azınlık” statüsü verilir ve yeni bir Lübnan yaratmış olunur”. Ve Türkiye açısından bu sancı dolu süreci başlatanlar, Türkiye’nin Avrupa ile bütünleşme çabalarında kendi üzerlerine düşeni yerine getirme yerine (örneğin parti içi demokrasiyi işletme, ölene kadar parti genel başkanı kalma hastalığından kurtulma, Türk ceza yasasından idam cezasını kaldırma gibi) AB’nin 11 ve 12 Aralık 1999 tarihli Helsinki zirvesinde “Türkiye’ nin adaylık statüsünün resmen tanındığını” bir bayram sevinci içinde karşılamışlardır. Tabi bu garipliği Avrupa çok iyi biliyor ve bıyık altından da gülmeye devam ediyor.

(92) Soysal, Mümtaz. Adaylık kapandı, Hürriyet, 8.12.1999

10 Aralık 1999 tarihinde TRT 'nin "Haber 18" programında konuşan Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cem "AB ile konuşurken duygularla değil, bilgilerle konuşmak" gereğinin altını çizmişti. Bu doğru tesbitin gereklerini başta sayın Cem'in kendisi olmak üzere Türkiye bir an önce yerine getirmelidir. Bilgili ve becerikli insanların, ülkesini seven ve ülkesinin ulusal çıkarlarını kendi kişisel çıkarlarından üstün tutmasını bilen binlerce Türk'ün yurt dışında olduğu Türkiye tarafından unutulmalıdır. Türkiye bir an önce, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerde doğan, büyüyen, yaşayan, bu ülkelerin kültürünü ve dilini çok iyi bilen binlerce yüksek okul ve üniversite mezunu Türklerden mutlaka yararlanılmalıdır. Türkiye'de AB Bakanlığının kurularak mensuplarının önemli bir kısmını yurt dışında yaşayan bu yetenekli ve bilgili yurtsever Türklerden oluşturmak, Türkiye için niye bu kadar zor olsun? Özellikle de Almanya'da Türkiye lobiciliği yapma sürecinde önemli mesafeler kateden Türk kişi ve kuruluşları birbirlerine karşı kullanarak yıpratılan diplomatların "Yurt Dışında Yaşayan Türklerden Sorumlu Daire Başkanı" sıfatıyla Dışişleri Bakanlığında "görev alması" sayın İsmail Cem'in ve başına bulunduğu kurumun Almanyalı Türklere ve dolayısıyla Türkiye- AB ilişkilerindeki tavrın garipliğini göstermesi bakımından hayli ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Çok yazık!

Öte yandan, Türkiye görünüşte AB'nin geldiği noktayı kavramamış bir görüntü sergiliyor. Aynı gerçek AB çevreleri için de geçerli. Ortaklık ilişkisine taraf olanlardan ne Türkiye ne de AB'nin tek tek ülkeleri, Ankara Anlaşmasının imzalandığı 1963 yılının ortamında yaşamıyorlar. AB, sadece bir ekonomik birlik girişimi olmaktan çoktan çıktı. AB, her geçen gün artan ekonomik gücü ve dünya ticareti ve üretimindeki artan payı ile, önemli bir siyasal güç olma sürecinde de önemli mesafeler katetmiş durumda. Öyle ki AB bu aşamada, sadece kendi üyeleri için değil, kendisine üye olmak isteyen Türkiye gibi ülkelere yönelik ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda geliştirdiği bir çok "çözüm"leri "dikte edici" bir tarzda "Kopenhag Kriterleri", "Maastrich Kriterleri" veya "Amsterdam Kriterleri" adı altında uygulamaya koymuş durumda. AB, kendi bünyesindeki tek tek bağımsız ülkelerin iç güvenlik, dış politika, mültecilik ve göçmenlik yasası gibi ulusal çıkarlarının bel kemiğini oluşturan konularda dahi, üçüncü ülkelere karşı "ortak tavır"

geliştirmede gerekli “ortak politikalarını” (93) oluşturulı çok oldu. Öyleki, sadece üçüncü ülkelere karşı değil, Avusturya örneğinde olduğu gibi, kendi üyesi ülkelere bile, anlaşmalarla belirlenen temel “ilke ve değerlere” ters düşüldüğü “tesbit edildiği” an dahi, gerekli yaptırımı uygulamaya koymada sakınca görmüyor. Ve AB bu uygulamalarına Türkiye’yi bırakın tam üye sürecine sokmayı, daha tam üyelik müzakerelerinin başlayıp başlamayacağı bile belli olmadan taraf yapmak istiyor. Türkiye’ye Helsinki’de “tanınan adayık statüsü” de AB’nin bu politikasının uygulanmasına gerekli zemini oluşturuyor. Bu da gösteriyor ki, AB’nin istediği tavizleri elde etmeden Türkiye’nin tam üyelik sürecini etkin bir şekilde desteklemesi ve gereğini yerine getirmesi kesinlikle söz konusu değildir.

Federal Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi AB’nin güçlü üyeleri, bir yandan kendi iç kamuoylarını “tatmin etmede” Türkiye’yi yer yer rencide edici ve yıpratıcı demeçler verirken, diğer yandan da Türkiye’ye “kendilerinden biri gibi olabilmesi için” dayattıkları çözümsüzlükleri, birer “çözüm” gibi sunmadan da geri kalmıyorlar. Örneğin Federal Hükümetin Yeşiller/Birlik 90 Partisinin Dışişleri Bakanı Joschka Fischer’in 11.12.1999 günü, başta Alman ntv televizyon kanalı olmak üzere diğer basın yayın organlarına da yansıyan Helsinki zirvesini Türkiye açısından değerlendirirken takındığı tavıra bakınca, insan “Türkiye’nin ve Türklerin onuruyla oynandığı” hissine kapılmadan edemiyor. Aynen şu çarpıcı ve bir o kadar da acı olmasına rağmen gerçekçi değerlendirmede bulunuyor sayın Fischer: “Biz Helsinki’de Türkiye’ye somut ev ödevleri verdik. Bu ödevlerinize kendi evinizde

(93) Yasal dayanağını AB üye ülkelerinin tümü tarafından ulusal parlamentolarında onaylanarak 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren 2 Ekim 1997 tarihli Amsterdam Sözleşmesinden AB Konseyi, 15 ve 16 Ekim 1999 tarihinde TAMPERE’de gerçekleştirdikleri zirvenin temelini, “ortak dış ve güvenlik politikası” oluşturuyordu. Alınan karara göre, bundan böyle:

- AB Ortak mülteci ve göçmelik politikası;
- Gerçek bir Avrupa hukuk alanı;
- AB çapında kriminal olaylarla ortak mücadele ve
- Ortak dış politikanın daha da güçlendirilmesi konularının uygulamaya dönüşmesinde kesin kararlı olduklarını kamuoyuna duyurdular.

iyi çalışın, dersinizi bizim vereceğimiz not ve derecede geçin, ondan sonra sizin bize tam üye olabilmeniz için gerekli görüşmeyi başlatıp başlatmayacağımıza karar vereceğiz. Eğer vereceğimiz karar olumlu olursa, o zaman biz yine size bize tam üye olabilmeniz için gerekli şartların neler olduğunu söyleyeceğiz. Ev ödevinizi ve diğer istediğimiz şartları yerine getirip getirmediğine bakacağız. İsteddiğimiz şartları da yerine getirmiş iseniz, o zaman oturup konuşuruz. Bizim Türkiye ile ilgili aldığımız karar bundan ibaret”. Bu açıklamaya AB çevrelerinden tam destek gelirken, Türkiye’yi temsil edenler “AB Aile Fotoğrafında” yer almanın coşkusu ile, Clinton’dan ve Schröder’den gelen tebrik telefonlarının zafer sarhoşluğundan henüz uyanmamışlardı. Türkiye’nin Helsinki kararı sonrası halini, Emin Çölaşan’ın 11.12.1999 tarihli Hürriyet’deki “Benzetmek gibi olmasın” yazısı oldukça yalın bir biçimde açıklamış.

Helsinki sonrası Türkiye-AB İlişkilerinde meydana gelen bu karmaşaya karşı da ne garip ki güçlü bir akademik ve toplumsal mahalefet oluşmuyor. Helsinki Zirvesi sonucu alınan kararları uzun vadeli değerlendirme zorunluluğu var. Daha iyi bir yaşam arzulayan insanlarımız bilerek yanlış bilgi vermek, Türkiye’yi AB’ye yakınlaştırarak bütünleşmesini sağlamaz. AB’ne uyum sadece mal satmakla veya belli başlı fonlardan mali destek gelecek beklentisine girmekle de olmaz. Halkların kaynaşması, kültürlerin birbirini olumlu yönde etkileyerek daha da zenginleşmesi ve bu alanda iyi eğitilmiş güçlü bir kadro ile Türkiye’nin AB’ne uyumu sağlıklı bir şekilde gelişir ve ilerler. Bugün Almanya’da görev yapan Türk diplomatların neredeyse tamamına yakını Almanca bilmiyor. Bazıları da siyasal islamcılarla iç içe geçmiş durumda. Türkiye’nin Dışişleri Bakanlığı Avrupa Topluluğu Daire Başkanlığında, Almanya’dan bir üniversiteden gönderilen Almanca bir yazıyı okuyup anlayacak ve ona yine Almanca cevap verecek tek bir eleman bile yok. Peki Türkiye ne ile ve nasıl AB’ne tam üye olacak?

Helsinki kararı, Türkiye’yi Avrupa’dan uzaklaştıran değil yakınlaştıran nitelikte olduğu açıktır. Ancak Helsinki kararı, Türkiye’yi temelden değiştirecek ve AB’nin tüm istemlerini eksiksiz yerine getirmek zorunda olacağı yeni sürecin ilk adımındır. Bundan dolayıdır ki AB çev-

releri, Türkiye ile Helsinki sonrası tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasının Türkiye'nin çabalarına ve bu alanda atacağı adımlara bağlı olduğunu sık sık dile getirmektedirler. Bunların başında da adına "Kürt Sorunu", ile "Kıbrıs Sorunu" dedikleri konular gelmektedir. Buna ek olarak da, insan hakları ihlalleri ve özellikle de Milli Güvenlik Kurulu'nun varlığı, AB çevrelerince Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin önündeki en önemli engeller arasında sayılmaktadır.

Özellikle de Avusturya ve Güney Afrika örneği Türkiye'nin bir an önce gerekli önlemleri alıp aklını başına toplaması bakımından önemli bir ikaz ve bir o kadar da vahim bir gelişmedir. Kendi eliyle kendini kapana sıkıştırma buna derler. Bir yandan ATATÜRK'çülükten ve Lozan Barış Anlaşmasından asla taviz vermeyeceğini söyleyeceksin, diğer yandan da "biz Türkiye olarak zaten Kopenhag kriterlerini kendi halkımız için istiyoruz" diye demeçler vererek, AB'nin Türkiye'den bugün olmasa bile ama mutlaka yarın isteyeceği siyasal tavizlerin önünü açacaksın.

Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık nedenlerinin başında gelen ulusal özelliği, AB'ne tam üyelik uğruna, Lübnan'laştırma sürecine sokulamaz. Herkese bir azınlık statüsü vereceksin ve binlerce insanın katilini de "Avrupalı olmanın gereği idamı uygulamamaktır" bahanesiyle bir ulusu ve bir ülkeyi rencide edeceksin. Hangi Avrupa ülkesinde kendi vatandaşlarından binlercesini katleden birine ve yandaşlarına Türkiye'de olduğu gibi muamele yapılıyor. Bir Alman polisinin burununu kıran şahıs hemen yurt dışı ediliyor, binlerce Alman olayı protosto amacıyla anında sokaklara dökülüyor. İspanya'da 21. yüzyılın ilk büyük protosto yürüyüşü ayrımcılıkçı ETA terörüne karşı geçen Ocak 2000'de yapıldı. Ülke Başbakanı da dahil, sendikalardan meslek kuruluşlarına kadar onlarca sivil kitle kuruluşunun çağrısı üzerine gerçekleşen protosto yürüyüşüne milyondan fazla insan katıldı. Aynı tepki Sosyalist Parti Milletvekili ve korumasının bombalı saldırı ile katledilmesinde gösterildi. Bu güne kadar Türkiye'de ayrılıkçı teröre karşı bırakın milyonları, bir kaç bin insanın katıldığı kitlesel gösteriler bile pek olmamıştır.

Türkiye'de "azınlık hakları verilmiyor ve ayaklar altına alınıyor" iddiasıyla AB'ni Türkiye ye karşı mobilize edecek bir kamu oyu zaten

var. Avrupa'nın bir çok ülkesinde, Türkiye'nin kokteyl vermekten başka bir işe yaramayan bazı diplomatlarının "ilişkilerinden" ve sözde dost ve müttefiklerinden çok daha etkin bir güce ve kamu oyu desteğine sahip terör örgütleri var. "Kopenhag kriterlerine uymadığı", dolayısıyla "Kürtlere azınlık hakkı verilmedi" gerekçesiyle Türk ürünlerinin tüketimini (Türk turizminde olduğu gibi) protosto eylemleri ileriki yıllarda AB ülkelerinde gündeme gelirse şaşmamak lazım. Binlerce masumun katilinin serbest bırakılması için her gün Almanya sokaklarında protosto yürüyüşlerinin ve benzeri etkinliklerin hazırlıkları şimdiden yapılıyor. Güney Afrika ile Avusturya'nın başına gelenleri Türkiye yakından izleyip de gereğini hem de hiç vakit kaybetmeden bir an evvel yerine getirmez ise, olan bir bütün olarak 65 milyon insana ve yaşadıkları o güzel ülkeye olacak. Hem de bir hiç uğruna!

München, 9 Mart 2000